

VĚSTNÍK

Praha 30. července 2014

Ročník VII., Číslo 7

VÝROČÍ

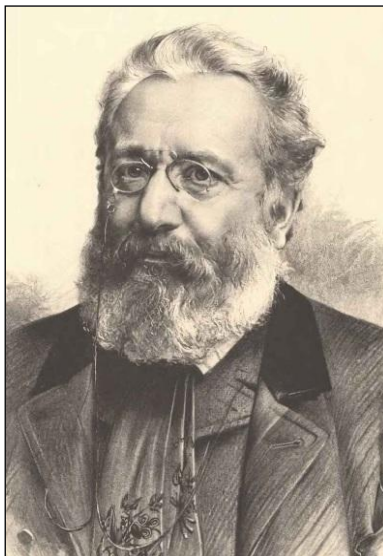
„Jak Ilové bijem o mříže, jak Ilové v kleci
jatí, my bychom vzhůru k nebesům a jsme zde
Zemí spjatí.“ Díky filmu „Marečku, podejte mi
pero“, existuje v naší zemi jen málokdo, jenž
by neznal tyto verše. Jejich autor by oslavil
9. července své 180. výročí narození. Jan
Neruda je v pravdě básníkem předminulého
století, ale pro češtinu a její písemnou formu
toho udělal stejně mnoho jako buditelé
předním či Karel Čapek po něm. Takových
osobností se nám tak často nedostává, ale
občas se objeví. Přestože je jeho dílo „jen“
povinnou literaturou našich škol, neměl by být
zapomínán a jeho dílo, je díky filmovému
pásu stálou součástí našeho života.

Další výročí připadá na 13. července 1918,
kdy byl po dohodě českých politických stran
přeměněn nefungující Národní výbor na
Národní výbor československý, který měl za
úkol připravit převzetí moci a organizování
budoucího státu. Čtyři roky předtím ještě o
vlastním státě snil jen největší snilek. Teprve
rok po vypuknutí války, na 500. výročí upálení
mistra Jana Husa vyslovil se Tomáš Garrigue
Masaryk pro československou samostatnost.

S Husovým upálením je bohužel spjata
také událost z roku 1925, kdy byl tento den
vyhlášen státním svátkem nové republiky. Na
protest odjel papežský nuncius z Prahy, což
znamenal fakticky přerušené diplomatické
vztahy s Vatikánem. K uklidnění situace došlo
až v roce 1927 a o rok později byly uzavřeny
„modus vivendi“. První smlouva tohoto druhu
vůbec, protože uzavření konkordátu nebylo
tehdy možné a doposud nebyl podepsán.

V pátek 14. července 1939 zemřel po
výsledku pražským Gestapem na zápal plic
Alfons Mucha. Jeho génus, který dokázal
prosadit květinový styl secese do užitého
umění, grafiky a plakátů jsme si již mnohokrát
připomněli u některých našich exponátů.

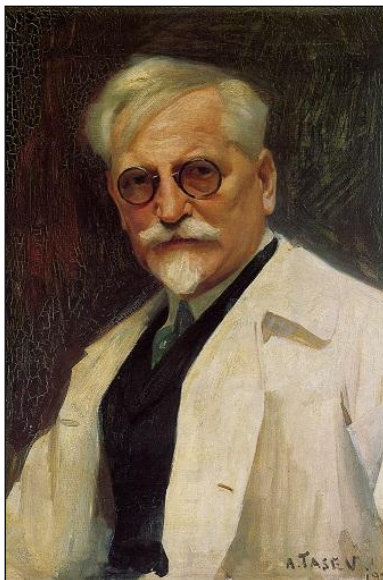
Čtvrtek 20. července 1944 bylo horko až
dusno. V bunkru Vlčího doupěte se nedalo
dýchat a porada byla přenesena do srubu.
Bombu, kterou přinesl Claus Schenk hrabě
von Stauffenberg vybuchla aniž by výrazně
zranila hlavní cíl atentátu, Adolfa Hitlera. Ten
zůstal jen lehce otřesen s drobnými šrámy.
Následně se rozběhla operace Valkýra, která
byla během několika hodin potlačena a přes
200 osob, kteří se jí účastnili byli popraveni
včetně hraběte. Klasik praví „Vražda na tyranu
není zločinem“. Je škoda, že atentát nevyšel,
možná by válka skočila za pár dní, nicméně
takový čin měl přijít v Německu o mnoho
dříve, ale vědět a udělat je velký rozdíl.

Jan Neruda (* 9. 7. 1834 – † 22. 8. 1891)

Jan Hus (* asi 1370 – † 6. 7. 1415)

Alfons Mucha (* 24. 7. 1860 – † 14. 7. 1939)

Claus Schenk hrabě von Stauffenberg
(* 15. 11. 1907 – † 21. 7. 1944)

Národní výbor Československý v říjnu 1918 na jednání v Ženevě

DOBRODOŠLI NA ČESKOM JADRANU

Česky řečeno „Vítejte na českém Jadranu“. Nemusíte se obávat, nezačali jsme vydávat věstník v chorvatštině, ani nejde o omyl. Skutečně půjde o český Jadran. Každý rok navštíví Chorvatsko asi 650.000 Čechů a to nemluví o dalších státech bývalé Jugoslávie. To je téměř počet obyvatel Jihočeského kraje, přitom v celém Chorvatsku žije 4.200.000 lidí. Blízkost krásného a sluncem prohrátého moře, krása přímořské krajiny a srdečnost zdejších obyvatel již více než sto let lákají Čechy do těchto končin. Byly však doby, kdy zde byli Češi nejen návštěvníky, ale i stálými obyvateli a hlavně podnikateli a hoteliéři, kteří naučili ostatní Čechy jezdit právě k Jadranu.

Jadran, čili Jaderské moře je vedlejší část Středozemního moře, ležící mezi Apeninským a Balkánským poloostrovem a zaujímá plochu asi 160.000 km² o průměrné šířce asi 170 km a délce 800 km. Ve starověku býval Jadran též nazýván Horní moře „Mare Superum“. Jeho název pochází od etruského přístavu Hatria nebo Atria, založeného kolem roku 530 př.n.l. v deltě řeky Pád. Ta přinesla zánik tohoto přístavu vlivem zanášení říční delty, kdy se přístav ocitl ve vnitrozemí. Dnešní město Adria, postavené na původním městě leží 22 km od pobřeží.

Na březích Jadranu bývala kolébka civilizace. Od jihu měla vliv starověká kultura Řecka, které zde zakládalo své kolonie, z druhé strany moře měl obrovský vliv starý Řím. Dodnes se zde setkáme s pozůstatky obou těchto kultur. Stari Grad na ostrově Hvar je jednou z nejstarších řeckých památek, byla to také druhá řecká kolonie vůbec. V Pule stojí římský amfiteátr, ve Splitu najdeme pozůstatky Diokleciánova paláce. Díky pozdějšímu vlivu tu existuje také mnoho tureckých památek, např. v bosenském Mostaru. Velký vliv měla ve své době též největší námořní síla Jadranu - Benátská republika, existující v letech 697 až 1797. Zanikla až obsazením samotným Napoleonem. Podobný osud měla i druhá zdejší mocnost, slavná Repubblica San Biagio zvaná též jako republika sedmi praporek, nám známá jako Republika Dubrovník – Repubblica di Ragusa.

Město Dubrovník vzniklo podle vzoru malé korintské kolonie Epidaurus, ležící v místech dnešního Cavtatu, zvaného též Starý Dubrovník (Ragusa Vecchia). Město s přístavem bylo rozšířeno pod římským vlivem asi kolem roku 223. V roce 640 byl Epidaurus útokem Saracénů úplně zničen. Obyvatelé, kteří se zachránili, utekli do nedalekého Dubrovníka a na ostrov Lopud, kde založili nový domov. Lopud ležel přímo pod strmými horami, zarostlými duby a okolní Slované po těchto dubech pojmenovali i novou osadu, Dubrovník. Podle starých vzorů, byla založena republika a přijata její ústava. Již na přelomu 10-11. století si začali zdejší obyvatelé velmi obratně budovat svoje diplomatické schopnosti. Svoji malostí nemohli konkurovat vojensky, ani obchodně Benátkám, ale našli si svoje cesty jak rozšířit svůj vliv a území. V roce 1358 pak byla založena moderní republika, která zanikla až v roce 1808. Dubrovník měl své platidla, zákony i samosprávu a vojsko, ale vždy se uchýlval dobrovolně pod ochranu větších zemí. Nejprve pod Byzantský dvůr, později vstoupil pod ochranu Benátek. V 15. století pod ochranu Uher a později na dlouhou dobu pod Osmanskou říši. Politická obratnost zajistila neustálou kontinuitu a existenci malé republiky, když ostatní státy postupně zanikaly. Dubrovník si v rámci Osmanské říše zajistil volnost obchodování, dokonce měl své zástupce a konsuly ve větších městech. Na vrcholu svého rozkvětu, asi na přelomu 15-16. století žilo v městě až 40.000 obyvatel. Přitom v roce 1920 to bylo 10.000 osob a při sčítání obyvatel v roce 2001 zde žilo 43.770 osob. Jen pro porovnání, v roce 1610 měla Praha jako císařské sídelní a hlavní město asi 60.000 obyvatel včetně početného dvora.

V době největší slávy sahalo území Dubrovnické republiky téměř po celém dalmáckém pobřeží až po zátoku Kotorskou a ostrovy Hvar, Brač a Korčula. Hlavou republiky byl „knez“, tzv. kníže rektor. Na rozdíl od benátského dóžete nebyl volen doživotně, ale pouze na 1 měsíc, později dokonce jen na 12 dní. Tím bylo zaručeno, že nikdo ani hlava státu nemůže zneužít svůj úřad. Po dobu svého úřadu nesměl pod trestem smrti opustit rektorský palác bez dovolení senátu.

Zkáza města přišla 6. dubna 1667, kdy město zasáhlo zemětřesení, ze kterého se celá staletí nevzpamatovalo. Z celého města přežilo jen asi 500 lidí. Co nezničilo moře pohltil požár živěný bouří. Dubrovník byl tehdy jedinou křesťanskou výspou západního světa uprostřed Osmanské říše a tak na jeho obnovu významně přispěl i papež Klement IX. Aby bylo možné udržet vládu, bylo zapotřebí 45 šlechticů. Přežilo jich pouze 25 a proto k zachování vlády bylo nutné nově povýšit 11 rodin měšťanů do šlechtického stavu a doplnit stav. Nové rody se nazývaly Sorbonesi, oproti starým Salamankesi, podle toho, kam posílaly své děti studovat. Přestože se město podařilo vlastně oživit z popela, už nikdy nedosáhlo svého dřívějšího mocenského vlivu a život republiky se stal bojem o udržení se nad vodou. Úpadek obchodní síly, nové námořní cesty a další vlivy vyřadily Dubrovník z jeho postavení. Politicky se navíc původní a nové rody začaly hádat o způsob vlády a to vedlo k obecnému rozkolu a osobním zájmům směřující ke konkrétním rodinám. V roce 1806 hrozilo, že do města vtrhnou Rusové. Část senátorů chtěla k Rusku, část si přála neutralitu a část se chtěla spojit s Francouzy. Nakonec v úterý 27. května 1806 obsadil Dubrovník Napoleonův generál Alexandre-Jacques-Bernard Law, markýz de Lauriston. Okupace poskytující zdánlivou samostatnost trvala do 31. ledna 1908, kdy byla republika zrušena a připojena k Ilyrské provincii vytvořenou Napoleonem.

Diokleciánův palác ve Splitu na dobové rekonstrukci podoby

Dobový pohled na Dubrovník z roku 1667, před zemětřesením

Dubrovnický dukát, asi 1753

E2101 - Akcie První rakouské hotelové a.s. Dubrovnik-Kotor, 1895

E4043 - Akcie Rakouské hotelové a lázeňské a.s. v Opatiji, 1910

Po Napoleonově porážce vznikla snaha se osamostatnit, ale Vídeňský kongres přiřkl celou Dalmácii včetně Dubrovníku Rakouskému císařství. V roce 1867 byla tato část začleněna do Předlitavska a v tomto svazku zůstala až do roku 1918.

Rokem 1815, kdy získali Habsburkové Dalmácii se průmyslový rozvoj dostává i do oblasti Balkánu a vytlačuje staletím zažitě správní uspořádání Turků. Po chaosu a vypuknutí povstání obsadila Rakousko-uherská armáda Bosnu a Hercegovinu a na základě Berlínského kongresu v roce 1878 zde ustavila dočasný protektorát. Území formálně patřilo Osmanské říši, ale faktický vliv a správu převzala Vídeň. V roce 1908 bylo území definitivně obsazeno a přičleněno k monarchii. Co následovalo včetně sarajevského atentátu a jeho důsledkům se věnovat nebudeme. Faktem však je, že pronikající kultura Západu značně změnila celou krajinu i města. Hlavní město Bosny, Sarajevo bylo rozšířeno o desítky novostaveb, na kterých se podíleli i čeští architekti.

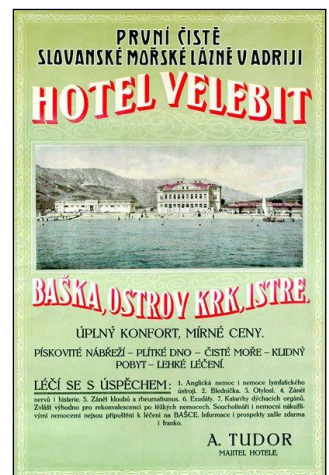
Měnilo se nejen vnitrozemí, ale i pobřeží. To již nebylo doménou jen rybářů, ale stalo se i místem odpočinku lidí. V průběhu 19. století se všeobecně mění vztah lidí ke koupání vodu a plavání. Ještě v roce 1781 existovala vyhláška, která Pražanům zakazovala koupání pod širým nebem. V roce 1817 vznikla vojenská plovárna, aby učila zejména nováčky plavat a zabránit tak velkým ztrátám na životech např. při vojenských operacích při přesunu říčními koryty. Postupně času se na plovárnách učili i civilisté a tak se do poloviny století značně měnil vztah lidí k vodě. Změny byly též v léčebných postupech lázní a s novými názory v lékařství se začalo mluvit také o lázních klimatických, pro léčbu cest dýchacích a jiných nemocí. Zdravotní pobyt císařovny Alžběty na Korfu v 60. letech 19. století, který jí vyléčil bronchitidu, měl dopad i na chování šlechty a měšťanstva. Začal zájem o pobyty nejen v lázních, ale nově i u moře. V té době se tzv. klimatické lázně stávaly velmi oblíbenými. Začaly vznikat nové destinace a lázeňské komplexy pod taktovkou velkého kapitálu. Jako první vznikla v roce 1895 firma Erste Oesterreichische Hotel und Curorte-Actien-Gesellschaft, Ragusa-Cattaro se sídlem ve Vídni, která postavila hotel Impérial v Dubrovniku. Oblíbeným luxusním místem se stala také Crikvenica a Opatija, zvaná tehdy Abazzia. Zde vyrostly ty nejluxusnější hotely a promenády a život v těch několika letních měsících tu připomínal opravdový lázeňský život podobný těm v Karlových Varech. V roce 1910 vznikla firma Österreichische Aktiengesellschaft der Hotels und Kuranstalten Abbazia, také mající sídlo ve Vídni.

To co bylo jeden rok módou pro královský dvůr, následující rok omámilo šlechtu a po nich se novým mravům přizpůsobilo i měšťanstvo a bohatí podnikatelé. S postupem času začalo jezdit k moři i střední stav a úřednictvo. Rázem vznikl fenomén koupání v moři, jenže to pro hosty vyžadovalo plnou kapsu. Nákladnou a časově náročnou cestu vlakem a lodí a pak pobyt. Tehdy se nejezdilo na týden jako dnes, ale tak na měsíc nebo šest týdnů, tzv. na letní byt. Jenže kam by měli jezdit Češi, do luxusní, ale rakouské, či spíše německé Opatije?

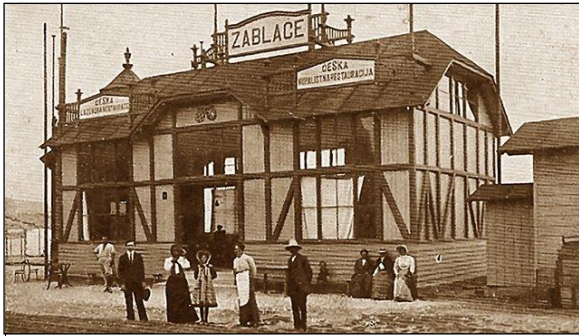
Naštěstí bylo jak Istrijské, tak pobřeží Dalmácie plné možností. Navíc Češi mající blízko k bratrům Chorvatům si našli svá místa. V Kvarnerském zálivu, naproti Opatiji, leží ostrov Krk. Zde už v roce 1897 vznikl spolek pro okrašlování místa ve Městě Krku, který měl za cíl zvelebit okolí místa k přilákání turistů. K tomu také pomohla akce Klubu českých turistů. Ten vznikl v roce 1888, ale už o rok později uspořádal výpravu na světovou výstavu do Paříže, odkud si turisté přivezli nápad na postavení Petřínské rozhledny, zmenšené to kopie Eiffelovy věže. O velikonocích, v polovině dubna 1897 byl uspořádán dvoutýdenní zájezd do Dalmácie, Černé Hory, Bosny a Záhřebu, kterého se účastnilo 71 účastníků. Účelem návštěvy nebyl jen klasický poznávací zájezd a přátelská návštěva, ale záměrná manifestace slovanské vzájemnosti v prostředí podunajské monarchie.

Podle vzoru prvního spolku vznikaly i další a 27. června 1904 byl založen Spolek pro okrašlování místa a místní čistotu v Bašce na ostrově Krk. Jeho zakladateli byli většinou místní obchodníci, restauratéři a hoteliéři, kteří po vzoru jiných míst také chtěli přilákat zájemce o pobyt. Byl navázán kontakt s Klubem českých turistů, který zde začal působit a upravil a vytyčil 14 turistických tras, např. na Obzovou, nejvyšší vrchol ostrova, ale i na další místa a vrcholy. Díky zájmu zde byl brzo otevřen v roce 1906 i první hotel Velebit, majitele Ante Tudora.

Zlom nastává v roce 1909. Tehdy přijíždí do Bašky Emil Geistlich, ředitel pražské tiskárny

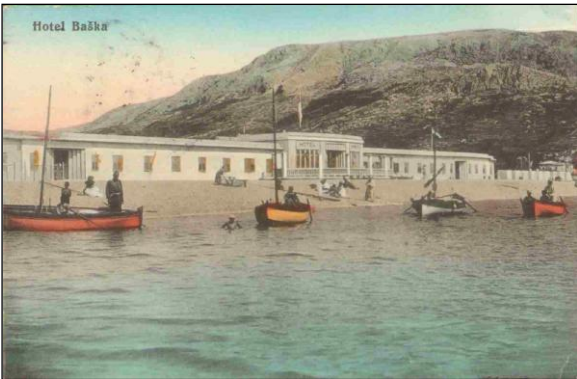
Emil Geistlich (1870-1922)

První dřevěný pavilon přivezený Geistlichem z Prahy, 1910

Ideový návrh stavby hotelu Baška postavený v roce 1911

„Z pokoje rovnou do moře“ to bylo heslo hotelu Baška, 1921

AP0316 - Podílový list Chorvatsko-českých mořských lázní v Bašce, 1910

„Politika“ závodu tiskařského a vydavatelského v Praze, vydávající deník „Národní Politika“. Tam vyšel na jaře 1909 inzerát propagující zdejší lázně a zvoucí Čechy k jejich návštěvě. Už v červnu přijelo prvních 5 hostů, z celkových 40 v této sezóně. Mezi nimi přijel 16. srpna 1909 také Emil Geistlich, který se rozhodl k cestě, aby si ověřil, zda inzerát o Bašce nelže a hned se do Bašky zamiloval. Při hovorech s místními hoteliéry se údajně podíval, proč tu nejsou jiní turisté, když je zde krásnější pláž než na jadranském pobřeží. Důvodem bylo, že místní tu nechtěli ani Němce, Maďary a ani Italy. Jejich odpověď byla, chceme čistě slovanské lázně. Téměř hned se zapojuje do práce zdejšího okrašlovacího spolku. Sám přemýšlel jak zdejšího místa využít a přilákat více hostů. Od myšlenek byl jen krůček k založení společného podniku. Geistlich po svém návratu do Prahy uveřejnil článek v Pražské lidové revue, kde vylíčil krásu pobřeží, pláží a zdejších lázní. Zájemcům současně začal nabízet úpis podílů nově zakládaného družstva. Zájemců se začalo hlásit více než sám čekal. Z prvních 500 vydaných podílů jich Češi upsali přes 200. Začátkem roku 1910 byla do rejstříku zapsána firma „Chorvatsko-České mořské a klimatické lázně Baška, zapsané družstvo s ručením omezeným v Bašce, ostrov Krk, Istria (Hrvatsko-Českog morskog i klimatičnog kupališta Baška, registrirane zadruge na ograničeno jamstvo u Baški, otok Krk, Istraj). Družstvo vydalo podíly po 25 K, které byly vytištěny tiskárnou Politika v Praze.

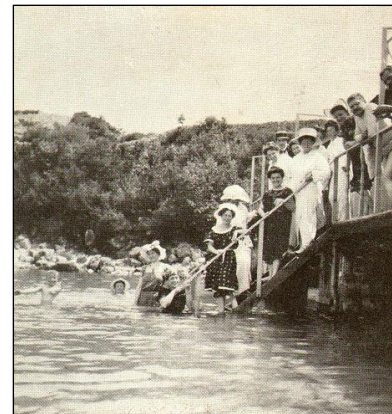
Problém byl jak přilákat Čechy, zvyklé na svojí kuchyni. Zdejší kuchyně byla plná skopového, jen výjimečně nějaká ryba a žádné pivo. Rozhodl se nechat tu postavit restaurační pavilon s výhradně českou kuchyní. Byl to dřevěný pavilon dovezený z Prahy, který na místě sestavili a vyzdili. Ředitelem bašských lázní se stal Frane Katarinić, ale Geistlich se organizace zdejších lázní ujal sám a také zajistil českou lékařku. MUDr. Zdeňka Čermáková promovala v roce 1909 a do Bašky se také zamilovala. Z lázeňské lékařky se stala místní a zůstala zde až do své smrti.

Geistlich otevírá 30. května 1911 svůj vlastní hotel Baška. Stavbu podle návrh arch. Blechy postavil stavitel Ing. Janoušek. Byl to největší zdejší hotel s 32 pokoji pro 80 hostů. Budova byla navržena tak, že každý pokoj měl přímý vstup na pláž. V roce 1911 zde bylo 700 hostů, v roce 1913 jich bylo 2.000. Informační prospekt lázní z roku 1912 uvádí, že do Bašky se dostanete parníkem z Rijeky nebo Opatije a cesta trvá 5 hodin. Cena penze je ve všech zdejších hotelích stejná a to 4 K, za postel v soukromých domech se platí 1,80 K, v hostincích 2 K a hotelích a vilách 2,50 K. Češi se stali před válkou téměř vysadními hosty, byl tu ale též polský pensionát

MUDr. Čermáková (1884-1968)

Marcely Kaminské. Válka přerušila cestování a ostrov Krk obsadila v roce 1915 Itálie. K obnově lázní došlo až v roce 1921, poté co ostrov na základě Rapallské smlouvy získala Jugoslávie. Geistlich zemřel 7. července 1922 na zápal plic a je pohřben v Bašce. Jeho žena Anna řídila lázně až do roku 1938. V roce 1935 prošlo hotelem 3.484 hostů. V tomto roce družstvo definitivně zaniklo. Za druhé světové války byla řada budov poškozena nebo zničena při náletech. V roce 1948 byly všechny zdejší hotely znárodněny a z hotelu Baška se stala dětská zotavovna. Po rozpadu Jugoslávie byly hotely v Bašce přeměněny na akciovou společnost, privatizovány a prodány zahraničním investorům. Dnes je původní budova součástí areálu hotelu Corinthia.

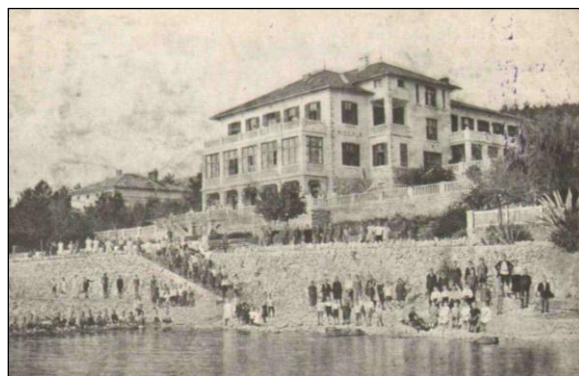

Lázeňští hosté při koupání, Krk 1913

Baška ale nebyla jediným českým lázeňským místem na Jadranu. Zejména po roce 1919 se s projekty roztrhl pytel. Kromě obchodních společností to byly akce pojišťoven a spolků. Základem byla lázeňská péče, kterou hradil stát. Vznikem republiky převzal stát zejména lázně na Slovensku. K nim se přidal i státní monopol na těžbu radia v Jáchymově, ze kterého vznikl Československý státní ústav pro léčbu radiem, později Státní radiové lázně. Československo tehdy, jako jedno z prvních na světě, financovalo státní zdravotní péči. Projekt Masarykových domovů byl tak unikátní, že přilákal celou řadu zahraničních státníků, obdivujících velmi vysokou úroveň naší zdravotní a sociální péče, tehdy v mnoha státech nedostupnou.

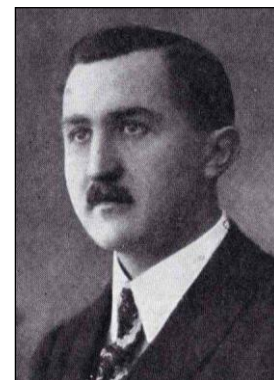
Od státu tak zdravotní a sociální pojišťovny a různé podpůrné spolky mohly dostat příspěvky na organizování léčebných pobytů u moře. Za přispění Sociální ochrany státních zaměstnanců vznikla na ostrově Krk v roce 1921 Masarykova ozdravovna. Podobné podniky si zpravidla sezónně pronajaly a nebo zakoupily domy či vily v turistických oblastech, kam poté pořádaly zájezdy. Oblíbeným místem bylo italské Grado, Lido nebo v Jugoslávii ostrov Krk, Rab a na pobřeží Portorož a Crikvenica. V některých z těchto míst se navázalo na možnosti přerušené válkou.

Už v roce 1909 založila Moravská ústřední útulna ženská v Brně na Rabu kolonii „Komenský“ pro ozdravné a zotavovací pobyty dětí. Útulna byl dobročinný spolek starající se i o opuštěné děti. V jejím čele byla Marie Steyskalová s Marií Slavíkovou. V roce 1909 se jim podařilo pronajmout několik místností a k moři dovezli 44 dětí. Po svém návratu zorganizovali veřejnou sbírku a již 10. října 1910 byla založena v Crikvenici dětská kolonie „Božena Němcová“. Do roku 1927 se podařilo postavit pět budov se zahradami a bazénem na břehu moře. Na stavby osobně přispěl i Tomáš Garrigue Masaryk. Pobyt dětí trvaly vždy celé 2 měsíce a během jedné sezóny se tu vystřídalo až 7.000 dětí, zejména se zdravotními obtížemi.

Dětská kolonie „Božena Němcová“ v Crikvenici, asi 1927

V Praze vznikla v roce 1922 „Jadranská společnost“, která se zaměřila také na mládež. V Crikvenici koupila vilu „Moj-Mir“, kterou nechala stavebně upravit. Společnost byla dobročinným spolkem se členskými poplatky. Běžní členové platili 15 Kč, přispívající 50 Kč, zakládající 500 Kč a právnické osoby 1.000 Kč ročně. Kromě toho žil spolek z darů, subvencí, veřejných sbírek a pořádaných akcí. V čele stál advokát JUDr. Adolf Dušek, MUDr. Ferdinand Bradáč a úředník pojišťovny „Praha“ Václav Adamec. To z dětí, jehož rodič doložil svojí nemajetnost ověřenou berní správou a osvědčení o bezúhonnosti, mohlo využít bezplatný pobyt. Rodiče s dětmi nesměli, podobně jako na tábory, ale byli zde dozorci. Lékařský dozor vedl MUDr. Ivan Sobol. Mládež měla poměrně přísný až vojenský režim s pravidelnými půldenními procházkami a tělocvikem. Chudokrevným dětem se k jídlu podávalo zdejší červené víno, jinak se zde vařila česká strava, doplněná mořskými rybami.

Marie Steyskalová (1862-1928) MUDr. Karel Driml (1891-1929)

Poměrně bohaté státní subvence byly vždy vidinou pro různé osoby, kterým nešlo jen o zdravotní péči, ale spíš o vlastní prospěch a plnou kapsu. Jedna taková firma vznikla v Praze 17. května 1925 pod názvem Čsl. ozdravovny na Adrii, zapsané společenstvo s ručením omezeným. Zakladatelé bylo 59 podílníků, ale hlavní slovo mělo představenstvo. Přes Ministerstvo zdravotnictví se družstvo zapojilo do Ústřední prázdninové péče a v italském Gradu si pronajalo dvě vily, pro ubytování dětí. Ty byly pojmenovány jako oddělení Čs. dětské nemocnice v Gradu. Kolik se podařilo vyslat dětí k pobytu se v dokumentech nic neuvádí. Jisté je, že už po 5 měsících existence se musela sejít 14. října 1925 mimořádná valná hromada, protože dluhy dosáhly výše 320.000 Kč a firma se po dohodě s věřiteli, kteří přijali 65% vyrovnání, tiše zlikvidovala. Představenstvo vše zařídilo. Jeho členy byl totiž okresní soudce JUDr. Vít Levit, PhDr. Oskar B. Frankl, ředitel Pražského lidovýchovného spolku Urania a vedoucí německého vysílání Radiojournalu. Hlavní osobou byl MUDr. Karel Driml, tajemník ministerstva zdravotnictví. Přes něj se také dostalo družstvu oné podpory státu. Krach družstva, ale aktéry nijak nezastavil. Drimlovi se podařilo v zápětí oslovit 78 podílníků a už 30. listopadu 1925 se zakládá nová firma pod názvem „Družstevní ozdravovna, zapsané společenstvo s r. o.“. Původně se měla jmenovat Dětské prázdninové osady, ale název byl Obchodní komorou zamítnut. V nové firmě úředně Driml ani ostatní nepůsobí, ale

Crikvenica. Vila úplně vpravo je „Moj-Mir“ Jadranské společnosti, 1921 >

šidlo si ponechali dokonce ve stejných místnostech a od původního zkrachovalého družstva koupili, značně pod cenou, za 160.000 Kč celý inventář a vybavení v hotelech. Na sezónu 1926 opět nabízeli ozdravné pobyty do Grada a nově do Portorože. To, že se všichni aktéři „svezli“ zadarmo k pobytu u moře, se jaksi oficiálně nikde neuvádělo. Hospodaření probíhalo obdobně jako u prvního družstva a tak Krajský soud obchodní v Praze přistoupil 16. dubna 1927 k vyrovnávacímu řízení a dokonce k exekučnímu zabavení zbylého majetku. Celý projekt měl spíš formu levné dovolené pro známé, než léčebnou péči pro děti. Aféra stála Drimla místo tajemníka na ministerstvu. Jelikož však byl jinak váženým odborníkem, byl pouze sesazen na místo referenta pro tělesnou výchovu a propagaci boje proti chorobám. Podnikání Čechů na Jadranu mělo víc pozitivní vývoj, ale tato malá epizoda ukázala, že podvody byly, jsou a budou a nevyhýbají se ani oboru cestovního ruchu a lázeňství.

Mnohem solidnější a také zdaleka největší Český podnik ležel tak o 600 km jižněji, v malebné oblasti Dubrovniku. První zdejší firmou byla již zmíněná Erste Oesterreichische Hôtel und Curorte-AG, Ragusa-Cattaro, která postavila a 29. května 1897 slavnostně otevřela Grand Hôtel Impérial. Byl to velkolepý palác, kde bylo parní ústřední topení, elektrické osvětlení, výtahy a dokonce koupelny s teplou i studenou vodou na každém pokoji. V roce 1897 to nebylo běžné ani ve velkoměstech. Hotel se rázem stal vyhledávaným místem pro smetánku. Už v roce 1907 byl zvýšen o další patro.

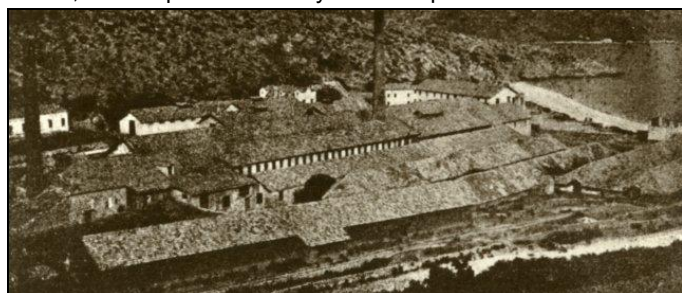
Ve dnech 3. května až 5. října 1913 se ve Vídni konala výstava Österreichische Adria, představující celé pobřeží. Byly postaveny repliky benátského dóžecího i dubrovnického rektorského paláce. Prezentovalo se zde jak válečné námořnictvo, tak jednotlivé mořské lázně a hotely. Za 155 dní navštívilo výstavu 2.080.000 osob. Byl to velký úspěch, který podnítil zájem dalších investorů o celou oblast.

Grand Hôtel Impérial byl na konci roku 1913 uzavřen a zásadně přestavěn a v nové podobě se otevřel v únoru 1914. Firma koupila další pozemek v části Lapad a projektovala nový turistický hotel v Kotoru, dnes v Černé Hoře. Jeho projekt a výstavba měla začít v roce 1914, ale už k ní nikdy nedošlo. Válka vše zastavila a během ní byl uzavřen i hotel Impérial. Po válce už měli rakouští investoři jiné zájmy, než dál podnikat v Jugoslávii a firmu poslali 26. března 1919 do likvidace. Hotel převzala Srbská banka v Záhřebu a v roce 1936 město Dubrovnik. Během války v letech 1991-1992 tu byli ubytováni uprchlíci, ale při bojích o město byl hotel několikrát těžce poškozen a nakonec vypálen. Po válce došlo k jeho privatizaci a následnému prodeji. Hotel se stal součástí hotelového řetězce jako Hilton Imperial Dubrovnik.

Necelých 8 km jižně od Dubrovniku leží obec Župa Dubrovačka složená z několika malých vesniček. Mezi nimi je Kupari, Srebreno a Brašina. Srebreno patřilo původně k Brašině, zatím co Kupari spadalo pod Dubrovnik. V roce 1857 se Kupari odtrhlo a stalo se samostatnou obcí. Zátoky v Kupari a Srebrenu od sebe odděluje kuželovitý ostroh Goričina. Obě zátoky jsou téměř jediné dvě přírodní písčité pláže v oblasti Dubrovniku, kde je pozvolně ustupující břeh bez větších ostrých skalisek. Zdejší subtropická vegetace je klasickou spíše pro Kupari, ve Srebrenu je o něco bujnější vegetace s vysokými stromy a většími zahradami, bylo tu kdysi i arboretum, což bylo dáno jak přístupem k vodě tak rozdílem ve zdejší půdě. V Kupari byla totiž hlína, které se říkalo kupa od které pochází i název vesnice. Z hlíny se vypalovaly cihly a střešní krytina, tzv. Kuparica. Cihelna tu existovala už kolem roku 1200, což dokazují nálezy střepů krytin. Zaslouhou obchodní zdatnosti Dubrovnické republiky se zdejší výrobky šířily po celém středomoří. Největší rozšíření cihelny nastalo po zemětřesení v roce 1667.

Kupari patřilo od pradávna do majetku hraběte Kabogy. Chorvatský tvar jména Kabužić rod tolik nepoužíval a víc se užívala italská verze Caboga. Kořeny tohoto rodu sahají až do 8. století a v Dubrovnické republice měl rod značný politický a finanční vliv. Mnozí členové rodiny byli voleni za rektory. Poté co Rakousko získalo Dubrovnik, uznalo rodině v roce 1818 hraběcí titul a v roce 1835 také nový erb. Se zánikem samostatné republiky, přicházel i úpadek rodu. Přibývalo dluhů a majetek se tenčil.

Cihelna byla v druhé polovině 19. století přestavěna na parní pohon a jako jediná přinášela hraběti slušný zisk. V cihelně pracovalo až 100 dělníků, kteří měli k dispozici 7 strojů o výkonu 40 HP, většina práce se tak vykonávala převážně ručně.

Unikátní záběry za parní cihelnu hraběte Cabogy. Ten menší je z roku 1918, pohlednice pak pochází z roku 1908 (www.zupa-dubrovačka.hr)

Pláž v Crikvenici s tzv. uherským koupalištěm, do roku 1923

Grand Hotel Impérial v Dubrovniku po svém rozšíření, 1914

Erb rodu Cabogů, udělený v roce 1835

Cihelna v Kupari s molem, ze kterého se lodí odvážela produkce, 1918

Pension Vlačko Šariće ve Srebrenu, kde bydleli první zdejší turisté, 1915

Jan Máša (1869 - 1933)

Jaroslav Fencel (1885 - 1938)

Věřitelé chtěli kontrolovat hraběcí majetek a jeho příjmy. Proto došlo k přeměně cihelny na akciovou společnost, kterou mohli řídit lépe než starý hrabě. Základní kapitál 200.000 K byl rozdělený do 400 ks akcií na majitele po 500 K. Do firmy založené 26. června 1913 pod názvem „Parna cigelna graf Caboga Kupari dioničko društvo“ už hrabě Caboga fakticky nezasahoval, byť se stal členem správní rady.

Už v roce 1910 dostal hrabě Caboga několik nabídek na prodej pozemků za účelem stavby hotelů, právě díky poměrně zajímavému přístupu k moři, ale tehdy nabídky odmítl. Mezi těmi co o pozemky měli zájem, bylo i několik Čechů. U hraběte sice nepochodili, ale podařilo se jim v roce 1912 koupit několik pozemků v sousedním Srebrenu a začal projekt nových lázní. Těmi Čechy byli Jaroslav Fencel a Jan Máša. Seznámili se spolu v Brně a našli společnou řeč.

Jan Máša se narodil v sobotu 24. června 1869 v Tišnově na Moravě. Po studiu na gymnáziu v Brně odešel na práva do Prahy, ale studium nedokončil a jako jednadvacetiletý nastoupil v Telči jako redaktor Orla a Orlice. Poté přešel do Jihlavy, kde v roce 1892 založil vlastní Jihlavské listy. Jako novinář působil i později. Byl členem Lidové strany pokrokové na Moravě, Řadu let pracoval v Národní jednotě na jihozápadní Moravě, jejímž byl od roku 1906 předsedou. Po vzniku Klubu českých turistů se stal jeho aktivním členem a zasadil se o založení první české cestovní kanceláře na Moravě. Ta vznikla v Brně v roce 1910 a vedl jí právě Jaroslav Fencel.

Fencel byl mladší než Máša. Narodil se v Praze v pondělí 29. června 1885, ale po otci byl příslušný do Počepic u Sedlčan. Stal se z něj bankovní úředník a když se na podzim roku 1909 zakládala Bohemia, akciová banka, přijal zde místo v cestovním oddělení, kterou banka zavedla. Banku založila Ústřední banka českých spořitelů zejména pro styk s Amerikou a našimi krajany. Hlavním cílem bylo zprostředkovat zahraniční obchod. Za tím účelem otevřela své pobočky až v Paříži a v New Yorku a současně koupila bankovní dům Brodský & Sovák a v roce 1910 založila První českou státní banku Bank of Europe v New Yorku. Bohemia se soustředila na obchody, zejména s USA, ale její velikost na některé transakce nestačila. Součástí banky byla různá oddělení věnující se nejen obchodům, ale i přepravě zboží a např. i zařizování lodních lístků. Za tím účelem právě vzniklo ono cestovní oddělení. Hned v roce 1910 byla otevřena agentura v Brně, která byla přeměněna v roce 1912 na bankovní pobočku. Vedoucím brněnské agentury v letech 1910-1912 byl Jaroslav Fencel. Kromě zajištění lístků na lodě a vlaky, také organizoval zájezdy, např. v roce 1913 do Itálie.

Máša se snažil založit cestovní kancelář, ale když se objevila zpráva o založení Bohemie a rozsahu jejích obchodů, začal aktivně usilovat o její pobočku právě v Brně, čehož dosáhl. Díky tomu se seznámil s Fenclem a začali spolu podnikat. Oba si byli vědomi potenciálu, který Jadran skýtal a zejména okolí Dubrovníka. Ta byla turistickým ruchem téměř nezasázena. V roce

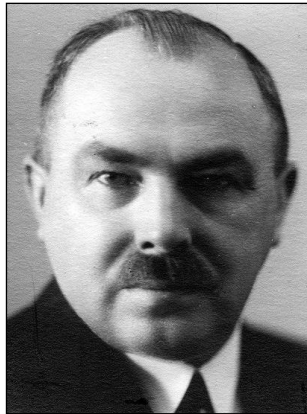
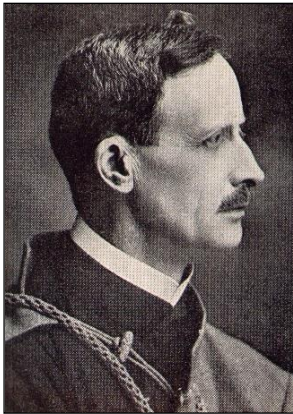
1897 bylo v celém Dubrovníku pouze 6 hotelů a pensionů, v roce 1910 jich bylo již pětkrát víc.

Když se Máša a Fencel dozvěděli o finanční situaci rodů Cabogů, dali mu nabídku, ale nepochodili. Podařilo se jim, ale odkoupit od Elisy Franciscy ze Schröderů sousední pozemky v Srebrenu. Ke svému obchodu přizvali ještě Vojtěcha Střížče ml., továrníka v Brně a všichni společně uzavřeli 20. května 1912 smlouvu, kterou převzali i knihovní dluhy majitelky. Začali budovat české mořské lázně. Z počátku si jen pronajali zdejší volný pension pro pár zájemců. Víc hostů by ani neměli šanci ubytovat. Rok od roku se však snažili místo rozšířit. Tehdy se ještě nedalo mluvit o lázních, jen o oblíbené lokalitě pod Dubrovníkem. Také byl problém s dopravou hostů. Do Dubrovníku nevedla železnice, ta končila na dnešním předměstí Gruž, kde je zdejší přístav. Do přístavu byla z města zavedena tramvajová doprava, která tu byla na dobré úrovni. Naopak o mimoměstské kvalitě zdejších silnic se nedá vůbec mluvit a tak zbývala zdlouhavá cesta lodí. Plány na lázně jim přerušila 1. světová válka, ale jen zdánlivě, dávali dohromady potřebný kapitál.

Když Fencel ukončil působení v Brně, vrátil se do Prahy, kde se 7. srpna 1912 oženil v chrámu

Mapa celé lokality. Pláž v Kupari kde stála cihelna oddělená Goričinou od Srebrena

Artuš hrabě Aichelburg (1876-1936) Ing. Antonín Nýdrle (1862-1921) František Osvald (1880-...?)

Marijin Dvorac na Lapadu, před r. 1916

sv. Ludmily na Vinohradech s Adélou Tomáškovou. Ta později také sehrála podstatnou roli v dějinách jejich společnosti. Zatím však žádná společnost neexistovala. Ke třem stávajícím partnerům se připojil ještě 30. června 1915 MVDr. František Hrbáček-Vrta, inspektor zemědělské rady v Brně, jejíž byl císařský rada Jan Máša tajemníkem. Tito čtyři společníci pak v pondělí 22. května 1916 založili firmu „Dubrovnická lázeňská a hotelová společnost s r.o.“ s kapitálem 59.500 K. Ten byl tvořen výhradně přínosem, tedy vložením zakoupených pozemků. Největší podíl, 35.000 K měl Jaroslav Fencel, Jan Máša měl 10.300 K a ostatní společníci po 7.100 K. Sídlem společnosti byla zvolena Praha. V předmětu podnikání se uvádí zřizování a vedení lázní, pensionátů a hotelů k ubytování cizinců a jiné podniky do oboru turistiky spadající do Brašiny. Zápis do firemního rejstříku byl proveden v úterý 6. června 1916.

V úterý 27. února 1917 se konala v Praze mimořádná valná hromada, která zvýšila základní kapitál na 200.000 K. Poprvé se uvádí, že se projekt rozšiřuje o hospice pro válkou postižené vojáky z řad inteligence ve Srebrenu pod Brašinou. Zvýšení kapitálu o 140.500 K bylo provedeno výhradně peněžitými vklady. V řádné valné hromadě, která se konala 14. dubna 1917 tak již mohli vystupovat noví společníci. Z jejich řad byl rozšířen počet jednatelů a zvolena byla i dozorčí rada. Novými jednatelem, doplňující původní osoby, byl jmenován Artuš hrabě Aichelburg, velkostatkář v Neústupově u Votic, dále Ing. Antonín Nýdrle, ředitel lihovarského ústavu na Král. Vinohradech, Čeněk Čihák, továrník v Brně a František Osvald, velkoobchodník v Brně, jenž byl od roku 1928 honorárním konsulem holandského království.

Důvodem pro všechny tyto změny bylo přijetí nových investorů, kteří po malých dílech podpořili celý projekt. Celkem přistoupilo za podílů 68 nových osob. Mezi nimi byla celá řada zvučných jmen. Kromě těch, kteří se stali jednatelem to byl např. továrník Cyril rytíř Bartoň z Dobenína, třebičský primář MUDr. Karel Bastl, PhDr. Vladislav Brdlík, profesor ČVUT, Arnošt Dadák, redaktor časopisu „Milotický hospodář“, Tomáš Baťa, továrník ve Zlíně, arch. Ladislav Machoň, Václav Karas, velkoobchodník vínem v Hostivaři a mnozí další obchodníci, továrníci nebo jejich manželky. Největším podílíkem zůstal Fencel, Máša zvýšil svůj vklad na 14.000 K a pouze tři další podílíci měli podíl nad 10.000 K a to Tomáš Baťa, Alois Kosina, ředitel továrny ve Velvarech a velkoobchodník František Osvald.

Ještě jeden podílíci stojí za zmínku. Byla jí Adéla Fenclová, první žena zakladatele s vkladem 3.000 K, ale k tomu se ještě dostaneme. Průměrně vložil každý okolo 2.000 K. Celé zvýšení kapitálu bylo zapsáno do rejstříku až 1. února 1918.

Na konci války, v letech 1917-1918 se firma připravovala na přestavbu lázní. Formálně se pokračovalo v projektu hospice pro invalidy, ke kterému byl ve společnosti zřízen i zvláštní fond. Jestli bylo cílem opravdu postavit hospic a léčebnu pro invalidy nebo šlo o mimikry před rakouskými úřady se později nic neuvádí. Pravdou je, že Kupari bylo blízko válečné zóny a přestože šlo o součást monarchie, bylo k návštěvě zapotřebí jak povolení, tak cestovní pas. Jinak se do oblasti dostat nedalo. Aby Fencel nebo ostatní mohli na místě projektovat lázeň a hotel, museli mít připravenou věrohodnou legendu o stavbě hospice. Pomalu se tak připravovali na první poválečnou sezónu, byť nebylo jasné kdy přijde. Jasné bylo, že válka brzo skončí a tak se ze zvýšeného kapitálu dál investovalo. Byly přikoupeny další menší pozemky v Srebrenu a pension „Marijin dvorac“ na Lapadu. Pension měl pozemek o rozloze 9.218 m², v té asi nejkrásnější části zdejší zátoky.

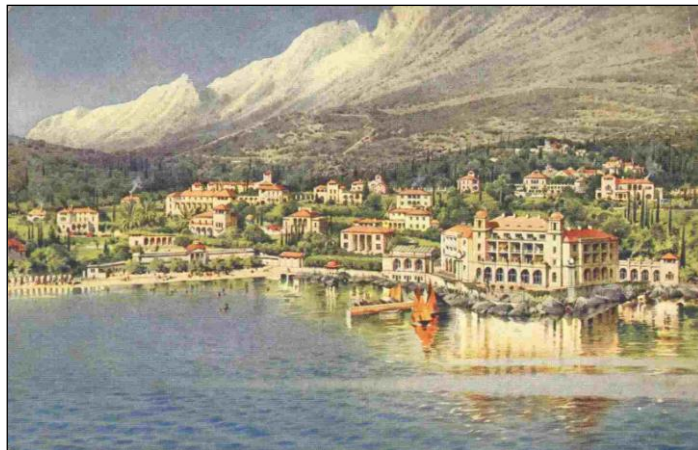
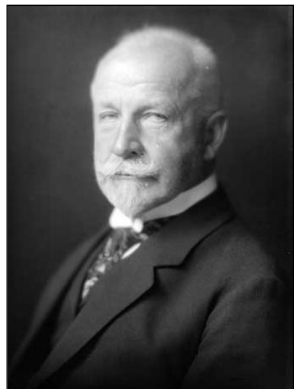
Zejména Jaroslav Fencel pilně do těchto míst cestoval i během války a připravoval další transakce a to velmi důležité. Proto se měla sejít valná hromada, svolaná na čtvrtek 31. října 1918. Než však proběhla, došlo k vyhlášení samostatnosti a ke vzniku Československého státu, který změnil další vývoj. Valná hromada konstatovala čistý zisk 49.497,47 K, ale větší část z něj připadla na přihlášené společníky, kteří se rozhodli z firmy vystoupit. To nijak nezbrzdilo plány na další rozvoj. Bylo jasné, že sezóna 1919 už bude lázeňská. Jenže v Srebrenu nebylo nic hotovo, ona velká transakce se stále sjednávala a na brzké dokončení to nevypadalo. Fencel ještě v prosinci 1918 požádal o nový cestovní pas, kde jako důvod cesty uvádí stavbu lázní.

Pohled na pláž s kabinkami na Lapadu patřící k pensionu, 1922

Celkový pohled na pension „Marijin dvorac“ na Lapadu, 1928

arch. Karel Pařík (1857-1942) arch. Jiří Stibral (1859-1939)
Srebreno budoucnosti. Nerealizovaný návrh J. Stibrála, 1923 >

Počátkem roku 1919 odjel několikrát do Dubrovníku, kde se snažil připravit novou sezónu. Prozatím byl otevřen jen pension na Lapadu, který firma pronajala paní A. Krejcarové. Pension byl spíše okrajovou záležitostí i svým umístěním. Stál tehdy na předměstí Dubrovníku, asi 12 km od Srebrena, tedy poměrně vzdálený od plánovaných nových lázní.

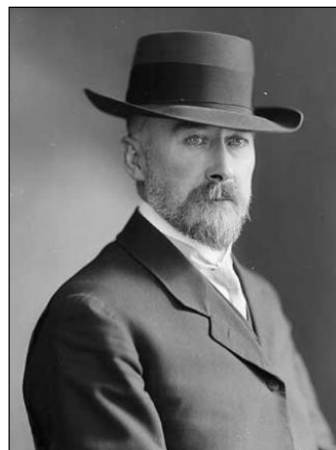
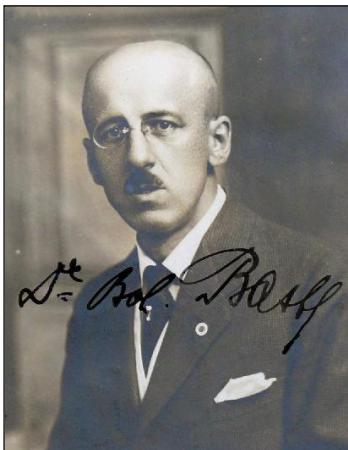
Začátkem roku 1919 se sešlo několik důležitých událostí. Kromě zahájení sezóny, byly ještě přikoupeny další pozemky, ale hlavně byla svolána na sobotu 15. března 1919 řádná valná hromada, která rozhodla o změně na akciovou společnost. Ta byla provedena tak, že stávající společnost prodala celý svůj majetek akciové společnosti a sama vstoupila do likvidace. Závěrečná valná hromada se konala 2. dubna 1924, ale pro právní a formální nedostatky a vícetím úmrtí členů firmy během likvidace, došlo k jejímu výmazu z rejstříku až 19. června 1942, tedy po dlouhých 18 letech. Důvodem tak dlouhé doby byly též určité nesrovnalosti v dokladech. To byl také důvod proč vznikl v roce 1933 právní spor mezi společností a rodinou Fenclov, ale postupně. Určitým důkazem je také krátká noticka v zápisu z valné hromady, kde se konstatuje, že byly počátkem roku 1918 schváleny určité změny společenské smlouvy, ale jelikož firma vstoupila do likvidace nemá smysl je dál provádět a firma je nedala ani k zápisu. Jaké to byly změny se neuvádí. Podkladem však může být hlavičkový papír, kde v jeho záhlaví stojí údaj o kapitálu 1.500.000 K. Přitom poslední známý kapitál s.r.o. činil pouze 200.000 K. Nejde o dopis akciovky, ta vznikla později a měla kapitál vyšší. Takže určité indicie na jistý nepořádek v dokumentech je patrný.

Druhou důležitou událostí bylo zadání projektu výstavby nových lázní ve Srebrenu. Ten převzal arch. Josef Sakař, projekt však nakonec nerealizoval. Důvodů bylo více, zejména však dokončení opravdu výjimečného obchodu.

Během války se prakticky zastavila výstavba všech turistických zařízení po celém Jadranu. Do té doby prosperující cihelna hraběte Cabogy se začala propadat do červených čísel a nakonec byla díky válečným škodám její provoz zcela zastaven. Kuparská jama, tedy ložisko kde se získávala hlína, se údajně stala zdrojem nákazy horečkou. V oblasti byl obecně problém s komáry a v místech kde se těžila hlína byla poměrně vlhká půda. Zdrojem nákazy tak opravdu mohla být i cihelna. Fenclovi se podařilo dojednat už pro novou akciovou společnost odkoupení 80% akcií cihelny. Koupí cihelny získal komplex 27 budov a pozemky o rozloze 90.000 m². Kromě toho odkoupil od hraběte napřímo dalších 20.000 m² ve Srebrenu, ležících přímo u moře. Získáním tak rozsáhlých pozemků se zcela změnila možnost pro budoucí lázně. Celý projekt se posunul ze Srebrena do Kupari. Společnost si spojila obě zátoky do jednoho celku a ovládala celkově 170.000 m² pozemků s dvěma nejkrásnějšími plážemi pod Dubrovníkem.

Cihelna ještě fungovala do roku 1922, kdy bylo vypuštěno z jejího názvu jméno hraběte a bylo rozhodnuto o postupném zasypání jámy a ukončení provozu, ale cihelna nepřišla nazmar. Zbořeny byly jen komíny, ale ostatní budovy byly z většiny zachovány a došlo k jejich přestavbě. Projektu se ujal architekt Karel Pařík. Tento významný architekt realizoval přes 110 staveb v Bosně a Hercegovině, zejména v Sarajevu, ať šlo o nemocnice, školy, kasárny, radnici či stavby církevní bez rozdílu vyznání. Jeho zásluhou se změnilo Sarajevo z orientálního v evropské město. Spojení navázal s firmou ještě před válkou, ale šlo spíše o konzultace. První realizací byla přestavba administrativní budovy, ze které se stal hotel „Strand“, který už v sezóně 1920 přivítal první hosty. Architekta Paříka později nahradil arch. Jiří Stibral, který se projektu lázní ujal a jejich zvelebování se věnoval až do roku 1931. Za jeho působení vznikla z cihelny druhá hotelová budova, nazvaná Grand Hotel.

Vraťme se, ale zpět do Prahy. Ministerstvo vnitra schválilo předložené stanovy a udělilo povolení ke zřízení společnosti 3. března 1919. Ustavující valná hromada se konala 15. března. K zápisu firmy do rejstříku došlo až 27. února 1920. Důvodem pro tak dlouhou dobu na zápis bylo dokončení převodu pozemků a budov v místním katastru, ověřování všech listin a překladů

JUDr. Bohdan Bastl (1874-1963)

Prof. Vlaho Bukovac (1855-1922)

JUDr. Vratislav Černý (1871-1933)

Marie Noháčová (1868-?.?)

A0127 – Akcie Dubrovnické lázeňské a hotelové a. s., I. emise na 500 K vydaná v Praze 15. 3. 1919, tisk Th. Böhm Nové Město nad Metují

a další administrativní překážky. Kapitál akciové společnosti byl ustaven ve výši 2.500.000 Kč rozdělený do 5.000 akcií na jméno ve jmenovité hodnotě 500 Kč. Datum emise prvních akcií je datem ustavující valné hromady, což nebylo neobvyklé.

Nová společnost odkoupila od té dřívější pozemek o rozloze 60.554 m² ve Srebrenu za cenu 250.000 K, pension Marijin dvorac za 80.000 K, za stejnou částku i jeho vybavení včetně hotelové a výčepní koncese a za 20.000 K generální plány na projekt lázní a hotelu v Kupari, celkem vše za 430.000 K. Akcie cihelny a okolní pozemky odkoupeny za 800.000 K, přičemž jejich odhadnutá cena včetně budov byla 3.285.000 K. Firma tak získala vše za méně než čtvrtinu ceny. Dlouhotrvající obchod Fenclovi opravdu vyšel.

Do představenstva společnosti byli zvoleni JUDr. Bohdan Bastl, tajemník nejvyššího kontrolního úřadu v Praze, později sekční šéf ministerstva financí a místopředseda Klubu českých turistů, dále zde působili pražští velkoobchodníci Leopold Paleček a Vilém Hlavatý, emeritní bankovní ředitel Čeněk Hornov, dále továrník Josef Kysela, Marie Noháčová, choť inženýra, poslanec, advokát a předseda spolku Svatobor JUDr. Vratislav Černý a profesor Akademie výtvarných umění v Praze Vlaho Bukovac. Tento uznávaný portrétista se narodil na Cavtatu a mezi jeho známé práce patří opona pro záhřebské Národní divadlo. Za předsedu správní rady byl zvolen Jan Máša. Jaroslav Fencel nebyl do správní rady jmenován a stal se ředitelem společnosti s oprávněním prokury.

V Kupari se mezitím pilně stavělo až do roku 1923 a další roky se lázně zvelebovaly. Zájem o investice do akcií byl zvyšován i různými články a fejetony o krásách zdejšího pobřeží a podněbí a o přednostech ryze českého podniku. V roce 1921 hotel nabízel hostům 40 nových pokojů s celkem 70 lůžky vybavenými místním nábytkem. V únoru 1923 se zvýšil počet na 84 pokojů se 146 lůžky. Celá dostavba byla dokončena v srpnu 1923, kdy bylo k dispozici už 166 pokojů se 340 lůžky. Stavbu prováděla firma stavitele Aloise Zimy z Bubenče za dohledu stavebního mistra Itnera, vyslaného z Prahy. Ten najímal české zedníky, tesaře a lakýrníky a dopravoval je z Čech, ale využívalo se i zdejších lidí.

Jak přilákat české hosty na zdejší moře, když by neměli svoji domácí kuchyni?. V hotelu byla zřízena česká a francouzská restaurace, kterou řídil pan Kobylka a Bohuslav Hejda, který dříve působil v hotelu Paříž v Praze. Obě restaurace mohly najednou obsloužit všech 340 hostů. Vrchním číšníkem se stal Josef Drahňovský. Po roce 1929 zdejší restauraci řídil Jindřich Kouřík, bývalý ředitel lázeňské restaurace v Luhačovicích a hotelu Beránek v Praze.

Slavnostní otevření nového podniku proběhlo v neděli 29. května 1921 za účasti zástupců města Dubrovníka, zdejšího Sokola a mnohých prominentů, kteří přijeli i z Prahy. Dokonce byl vypraven zvláštní parník pro několik set hostů. Podnik měl být základem budoucí „Slovanské riviéry“.

Přestože původní plány byly mnohem rozsáhlejší, pro první etapu byl vybudován jen hotel a restaurace a nutné zázemí pro zdejší hosty. Hotel měl k dispozici vlastní skleník, kde se pěstovaly okrasné květiny a pro kuchyni zelenina, uvnitř hotelu byla zahrada a palmami krytá promenáda. Množství zeleně dávalo příjemný stín a udržovalo zdejší klima. Průměrně zde byla o 2°C nižší teplota než uprostřed Dubrovníku nebo Cavtatu.

Unikátní fotografie interiérů pokoje a koupelny, 1932

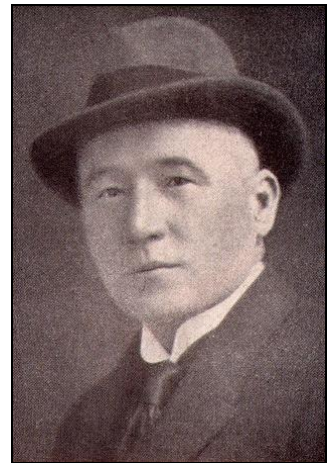
MUDr. Váša Náprstek (1886-1944)

Gustav Heřman (1872-1963)

arch. Alois Zima (1873-1960)

Roko Bradanovič (1874-...?)

Zdejší lázeňským lékařem se stal MUDr. Václav Náprstek. Narodil se 27. května 1886 a po studiu na Karlově univerzitě, ukončeném v roce 1912 nastoupil jako vojenský lékař v Banjaluce. Od roku 1917 působil jako posádkový lékař v Sarajevu, kde se zapojil do zdejšího ilegálního odboje a později do našich legií. Do zdejší krajiny se zamiloval a stal se autorem několika publikací a zapojil se do podpory turistického ruchu. V lednu 1923 přednášel na kongresu pro povznesení návštěvy cizinců v Záhřebu. Věnoval se zlepšení nejen pobytu turistů, ale podílel se i na projektu omezení komárů v Dubrovniku a vysušování mokřin, léčbě tuberkulózy atd. Na konci sezóny 1923 se vrátil do Prahy a jeho praxi v Kupari převzal MUDr. A. Miličević. Náprstek byl aktivně činný zejména v zubním lékařství a stál u zrodu Lékařského domu v Praze. V roce 1939 se zapojil do protiněmeckého odboje jako člen Ústředního vedení odboje domácího. Po Heydrichiádě se staral o chod dvou vysílaček. V červenci 1943 byl zatčen Gestapem a vězněn na mnoha místech včetně Terezína. Koncem srpna 1944 byl v Norimberku odsouzen k smrti a 12. prosince 1944 v Mnichově popraven.

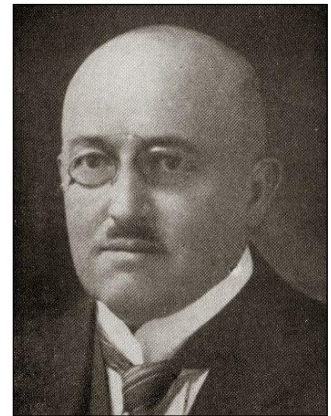
Než však byly lázně slavnostně otevřeny, proběhla v neděli 11. dubna 1920 1. řádná valná hromada. V té době došlo ke změně ve správní radě, tedy k její částečné obměně. Za její členy byli zvoleni Gustav Heřman, konsul ve Splitu a stavitel a architekt Alois Zima. O rok později ve druhé valné hromadě konané 9. dubna 1921 byli zvoleni další čtyři členové, mezi nimi třeba Jaroslav Urban, hoteliér v Hradci Králové. Nově jmenovaní členové nahrazovali spíše zeměděle či rezignující členy, o jiné důvody zatím nešlo. Ve valné hromadě 23. srpna 1922 byl zvolen za člena správní rady Roko Bradanovič, velkoobchodník vínem na Vinohradech. Od roku 1920 byl čestným konzulem Jugoslávie v ČSR. Jmenován byl také generál zdravotní služby MUDr. Rudolf Raše, který byl prezidentem Banky československých legií. V prosinci 1922 odstoupil JUDr. Eduard Grgić, advokát v Dubrovniku a za něj byl kooptován generál v Hradci Králové Karel Böttner. Narodil se v Makarské, ale po roce 1918 přijal naši státní příslušnost. Od vzniku akciovky byla snaha mít ve správní radě i zástupce z Jugoslávie, kteří hájili zájmy místních akcionářů. Princip zástupců Prahy a Dubrovniku se dodržoval zejména pro dozorčí radu a revizory účtů v poměru 6:4 nebo 5:3. Účetnictví se vedlo souběžně na obou místech, tedy jak v sídle tak v místě podnikání. Kupari bylo vlastně samostatnou pobočkou.

Dosazení obou generálů bylo podle sil akcionářů. Na první valné hromadě v roce 1920 bylo přítomno 78 akcionářů zastupujících 2.146 akcií což představovalo 378 hlasů, na každých pět akcií totiž připadal 1 hlas. Mezi akcionáři se začaly prosazovat banky. Podle prezenční listiny v roce 1922 měla Banka pro průmysl pivovarský 600 akcií, Banka československých legií 475 akcií a Živnostenská banka 200 akcií. Banky tak měli téměř 60% kvórum při hlasování.

Stavba lázní a zájem dalších osob stát se akcionářem, umožnil projednat zvýšení kapitálu na 5.000.000 Kč vydáním 5.000 ks nových akcií po 500 Kč v II. emisi. Současně bylo navrženo další zvýšení až na 10.000.000 Kč vydáním dalších 10.000 ks akcií, s povolením správní rady, která měla stanovit dobu, kdy zvýšení proběhne. Povolení ke zvýšení na 10.000.000 Kč vydalo ministerstvo vnitra 13. listopadu 1920, ale s rozdělením, že druhé zvýšení musí schválit nejprve ministerstvo financí. Proto se o třetí emisi zatím neuvažovalo. K vydání té druhé přistoupila správní rada až 5. dubna 1923, změnu stanov schválilo ministerstvo vnitra 7. února 1924. Emisní kurs byl stanoven na 550 Kč, resp. na 650 Kč pro nové akcionáře. Akcie s právem na zisk od 1. ledna 1922 upsalo 349 osob, z toho 298 původních akcionářů, kteří upsali 4.633 akcií a 51 nových akcionářů upisujících 367 akcií. Úpis probíhal od 15. února do 31. července 1922 v kancelářích firmy, ale též v bankách. Upisovací přihlášky byly k dispozici v osmi domácích a dvanácti jugoslávských bankách. Bohužel podoba akcií druhé emise není doposud známa, jen známe text úpisů, tedy zatímních listů.

Hospodaření firmy bylo dlouho v červených číslech. Faktorů bylo několik. Stavba hotelu znamenala nemalé výdaje, stejně jako provoz stávajících budov. Vliv měl i kursový rozdíl mezi naší a jugoslávskou korunou. Ta byla v roce 1920 nahrazena dinárem v poměru 4 K za jeden nový dinár.

Text upisovacího prohlášení II. emise akcií ze zápisu o zvýšení kapitálu, 1923 >

MUDr. Rudolf Raše (1872-1954)

gen. Karel Böttner (1864-1933)

Upisovací přihláška.

Na základě známých mi podmínek, uvedených na přední straně, upisuji z II. emise akcií Dubrovnické lázeňské a hotelové akciové společnosti v Praze,

Jako akcionář II. emise

..... kusů, slovy kusů

nových akcií n.c.k. 500.- v kurzu Kč 500.-

na podkladě akcií starého vydání

o č. znějící na jméno

.....

Jako akcionář II. emise, aneb jako neakcionář

..... kusů, slovy kusů

nových akcií n.c.k. 500.- v kurzu Kč 500.-

K úhradě upisovací hodnoty ukládám současně v hotovosti

Kč

Pro případ, že mi nebude přidělen počet akcií upsaných, беру на ведомі, že mi přepočtená částka bude plně vrácena.

V dne 1922.

Podpis:

stav:

bydlisko:

Každopádně hospodaření za rok 1920 dopadlo ztrátou 180.858,53 Kč a za rok 1921 ztrátou 185.366,76 Kč. Bylo jasné, že takové výsledky akcionáře neuspokojovaly. Zásadními se staly události od počátku roku 1922 a zejména III. valná hromada konaná 23. srpna 1922, kde bylo konstatováno několik skutečností.

Správní rada vyslovila nutnost obětování veškerého zisku na stavbu a zřizování podniku. Problém nastal v červenci 1921 kdy cestování bylo téměř znemožněno pro pasové obtíže v Jugoslávii. Rozpad monarchie měl i takové dopady, ale nakonec byla uzavřena dohoda, která umožnila turistům pokojně cestovat. Výsledek hospodaření se ale propadl víc než rok předtím. Podařilo se do lázní pozvat řadu jugoslávských a našich vládních činitelů, kteří proklamovali podporu lázním s tím, že jde o podnik, na němž má zájem celý náš stát. Lázně navštívil ministr národní obrany František Udržal a též předseda vlády Antonín Švehla. Při stavbě Grand hotelu se instalovalo do pokojů topení, které umožňovalo též pobyty v zimním období a lázně se staly celoročními. V průběhu roku 1922 se podařilo vykoupit zbylé akcie cihelny a její provoz, poté co se vyrobila potřebná zásoba cihel, zrušit. Výrobní stroje byly prodány, naopak hnací stroje si firma ponechala a použila je pro čerpání vody do lázní, výrobu umělého ledu a pro vlastní elektrárnu. Lázně měly díky tomu své elektrické osvětlení v budovách tak na promenádě a v blízkém parku. Z druhé emise akcií se ještě financovala stavba železobetonových kabin v Srebreňu podle Stibralova projektu, postavila se též ochranná hráz a upravily se cesty přes Goričinu spojující obě zátoky. Na valné hromadě přednesl arch. Stibral zprávu o projektu a potížích při stavbě.

Při rozpravě s akcionáři byla projednávána ještě jedna záležitost. K většině bodů vznášel protesty jako akcionář Jaroslav Fencel a hojně se k němu připojoval jakýsi Eduard Král z Vršovic. To, že to byl smluvený hráč se dá domyslet. Fencel totiž nepůsobil jen v lázních. Na zasedání správní rady 18. ledna 1922 byl ze své funkce ředitele okamžitě odvolán a rovněž mu byla odebrána procura.

Fencel to pociťoval jako zradu, že byl odvolán z firmy, kterou spoluzaložil a od počátků budoval. Byl to jeho největší projekt. Důvody nejsou nikdy uvedeny. Snad se správní radě nelíbilo hospodaření nebo jeho aktivity mimo firmu. Těch bylo víc. O jeho práci v cestovním oddělení Bohemie už byla zmínka. Když se stal ředitelem v Kupari z banky odešel. Banka Bohemia společně s Cizineckým svazem založily 21. července 1920 firmu Československá cestovní a dopravní kancelář s.r.o., známou jako Čedok. Jejím základem bylo cestovní oddělení banky, které Fencel vybudoval. Jako odborník na cestovní ruch patřil mezi nejlepší a tak také působil v Cizineckém svazu a v zahraničním odboru Národní rady. Řada jeho podnětů ve prospěch cizineckého ruchu byla realizována. Jenže nepůsobil jen v oboru. Užce spolupracoval se starším bratrem. Antonín Fencel se narodil 28. prosince 1881 už v roce 1904 úspěšně hrál v Národním divadle v Praze. Působil pak ve Švandově divadle jako herec i režisér. V sezóně 1913 byl ředitelem Národního divadla v Brně. Když se oba Fenclové vrátili z Brna, společně vybudovali lidové Přírodní divadlo v Šárce. V letech 1916-1917 šéfoval karlínskému Varieté. Antonín viděl potenciál ve filmu. Jako autor scénářů, herec nebo režisér je podepsán na 7 filmech. Jeho zásluhou byl natočen průběh převratu 28. října v Praze. V roce 1919 založil školu pro herce a s bratrem filmovou společnost Pragafilm, tu pak prodali České bance. Následně odjel ke krajanům do USA propagovat české filmy. Ve 30-40. letech spolupracoval s Milošem Havlem. S pomocí bratra koupil v roce 1923 smíchovskou Arénu, pro kterou nově přeložil Kupce benátského, kde i úspěšně hrál.

Jaroslav mu vždy pomáhal, ale sám neměl takové umělecké vlohy. Z konkurzní podstaty koupil v roce 1928 zkrachovalý zábavní park Eden ve Vršovicích. Chtěl z něj vybudovat prvotřídní podnik, ale krize plány zastavila. Kdysi slavný podnik upadal a finančně ho vysával. Nakonec se rozvedl, odstěhoval se od ženy a znovu se oženil, tentokrát s Marií Jiránkovou. V roce 1935 byla v Edenu zbořena proslulá 5 km dlouhá horská dráha. Od té doby park živořil a definitivní zánik přišel v roce 1945 kdy byl Eden z hygienických důvodů uzavřen, toho se už Antonín Fencel nedomohl.

Celý tento příběh dá nahlédnout do osobnosti Jaroslava Fencela a pomůže pochopit jeho kroky, které udělal po své výpovědi z Kupari. Cítil se nesmírně uražen s pocitem křivdy. Díky svým kontaktům ihned zakoupil ve Srebreňu dům a vybudoval z něj konkurenční penzion Grmákův dům. Byl to však malý pension ani ne pro 10 hostů. V Praze si otevřel knihkupectví, kde nabízel turistické průvodce a v roce 1927 si založil Jadranskou cestovní kancelář v domě, který nazval Dubrovnický dům. Vlivem krize, neustálým dotováním Edenu a rozvodem se jeho finanční situace zhoršovala a rodině tak nemohl zajistit dobré živobytí. Od roku 1935 usiloval o jmenování soudním znalcem v oboru cestovního ruchu. K této myšlence upnul, ale nepodařila se mu. Jaroslav Fencel nakonec neunesl svoje problémy. V neděli 22. května 1938 odešel do své kanceláře, kde spáchal sebevraždu oběšením. V dopise na rozloučenou se omlouvá rodině, že jí svými pokusy ožebračil. Jeho cestovní kancelář nezaujala, rodina jí pronajala Janu Řihovi. Během války nešlo moc cestovat a v září 1948 byla dosazena národní správa a následoval zánik.

Ještě jedna věc spojuje Antonína Fencela a jeho obě ženy s Kupari. Případ začal 8. ledna 1934, kdy JUDr. Schauer podal jménem lázeňské společnosti trestní oznámení proti Fenclovi a jeho dvěma ženám pro podezření ze zločinu podvodu.

Vše začalo už 28. srpna 1916. Tehdy Adéla Fenclová, jeho první žena, prodala společnosti čtyři parcely ve Srebreňu za cenu 7.000 K. Smlouva však z důvodu utajení nákupu pozemků před konkurencí nebyla hned zapsána do rejstříku. V roce 1923 sice došlo k pokusu vše vypořádat, ale pro různé formální nedostatky k tomu nedošlo a na zápis se opět zapomnělo. Kupní cena byla vyplacena jednak v hotovosti 2.000 K, za 2.000 K byla převzata hypotéka a zbylé 3.000 K byly záúčtovány

Antonín Švehla a jeho bratr Stanislav v Kupari, 1922

Ministr František Udržal s rodinou, Kupari 1922

na kmenový vklad, kterým se paní Fenclová v roce 1916 stala podílníkem firmy. V roce 1933 chtěla firma zápis dokončit, ale kupní smlouva zněla na původní s.r.o. a navíc se její originál ztratil. Existovaly ověřené opisy, ale právník se obával problémů a tak byla 24. října 1933 oslovena Adéla Fenclová, aby stvrdila ještě jednou plně moci k převodu. Začala hra, když se o věci tajně radila se svým bývalým mužem, přestože tvrdila, že nejsou v kontaktu. Fencel přišel na plán jak onoho stavu využít. Adéla Fenclová se začala před zástupci firmy vykrucovat, že si nic nepamatuje a že možná její manžel prodal pozemky bez jejího vědomí a že ona je stále vlastníkem parcel. Fencel mezitím na původní plně moci pozemky prodal svojí současné ženě Marii Fenclové. V dubrovnickém katastru se mu opravdu podařilo nechat zapsat k 9. listopadu 1933 převod na základě smlouvy, kterou Marie koupila parcely za 12.000 dinárů (asi 6.780 Kč), tedy značně pod cenou. Vzhledem k hodnotě lázní byla jejich hodnota nejméně 100.000 Kč. Adéla Fenclová, ale prozradila řediteli firmy, že její bývalý manžel tyto pozemky nově prodal své současné ženě. Při šetření policejního rady Vaňáska, Fencel tvrdil, že o tehdejší převodu nic nevěděl, ač byl jednatelem firmy. Nakonec JUDr. Schauer trestní oznámení 20. října 1934 stáhnul pro ukončení záležitosti smírnou cestou. Pro Fencela znamenala tato aféra porážku finanční, ale hlavně morální. To bylo také důvodem, proč nebyl jmenován soudním znalcem.

Vraťme se, ale do roku 1922, kdy na valné hromadě vznikl Fencel tolik připomínek. Přes jeho zášť se mu nedalo upřít, že byl ve svém oboru odborníkem. Proto navrhl na úhradu ztrát odprodej některých budov a pozemků. V té době se to zdálo nesmyslné, ale pravdou je, že soustředěním se na lázně Kupari, bylo poněkud opomíjeno jak sousední Srebreno, tak zejména Marijin dvorac. Firma, ale potřebovala víc, než jen peníze. Díky podpoře z politických míst a s bankami za zády se jí to podařilo.

Hlavní zásluhu o udržení podniku měla Legiobanka. Předně byla uzavřena dohoda mezi společností a Podpůrným fondem legionářským o vysílání legionářů k ozdravným pobytům, které bude hradit fond. Díky působení banky na členy vlády byla státem v roce 1923 poskytnuta bezúročná půjčka na dostavbu českých mořských lázní. Někteří klienti byli posíláni k léčebné péči za pomoci nemocenských pokladen. Přesto se společnost nevyhnula prodeji části majetku, jak navrhoval Fencel. V roce 1923 koupilo ministerstvo železnic za 500.000 Kč vilu Marijin Dvorac a nákladem dalších 100.000 Kč jí upravilo na dětskou zotavovnu pro zaměstnance státních drah. Vše se uhradilo z mimořádného podpůrného fondu nemocenské pokladny státních drah. Nově mohla ozdravovna pojmout až 80 dětí, později byla kapacita rozšířena na 140 lůžek. V letech 1923 až 1927 se podařilo ztráty firmy zmírnit, ale výsledky hospodaření byly každým rokem podobné, končily ztrátou.

Přítom hostů jezdilo každým rokem dost. To je vidět na níže uvedené tabulce, kde je přehled návštěvnosti župy Dubrovnik.

Původ turistů	ROK 1925		ROK 1928		ROK 1938	
	počet	% podíl	počet	% podíl	počet	% podíl
ČSR	1 211	30,25	3 957	19,97	5 186	12,66
Rakousko	769	19,21	4 603	23,23	829	2,02
Německo	608	15,19	7 889	39,81	21 471	52,41
Polsko	156	3,90	537	2,71	866	2,11
Anglie	379	9,47	463	2,34	3 568	8,71
Francie	210	5,25	126	0,64	983	2,40
Itálie	0	0,00	0	0,00	645	1,57
Maďarsko	24	0,60	537	2,71	1 690	4,12
Ostatní	646	16,14	1 705	8,60	5 732	13,99
CELKEM	4 003	100,00	19 817	100,00	40 970	100,00

V roce 1923 představovali turisté z Československa dokonce 81% všech návštěvníků Dubrovniku a v roce 1924 plných 54%.

Z hlediska délky pobytu však Češi dominovali. Statistika existuje pouze z roku 1938. Podle ní každý návštěvník z ČSR strávil v Dubrovniku 15,33 dny, následovali Rakušáci s 9,31 dny, Poláci 8,5 dne, Italové 8,33, Maďaři 7,33, Angličané 7,10, Němci tu byli 6,86 dne a Francouzi pobývali jen 3,67 dne. Ostatní národnosti pak průměrně 5,90 dny.

Výše uvedená tabulka také zachycuje politické vlivy. Např. Italové sem téměř necestovali. Maďaři jen velmi opatrně, za to počet Němců pravidelně narůstal. Za rok 1938 je vidět markantní pokles Rakušanů, zejména vlivem anšlusu. Nicméně nelze jednoznačně určit, zda někteří nebyli počítáni do součtu Němců. Statistika neuvádí, zda vychází z bydliště nebo z národnosti.

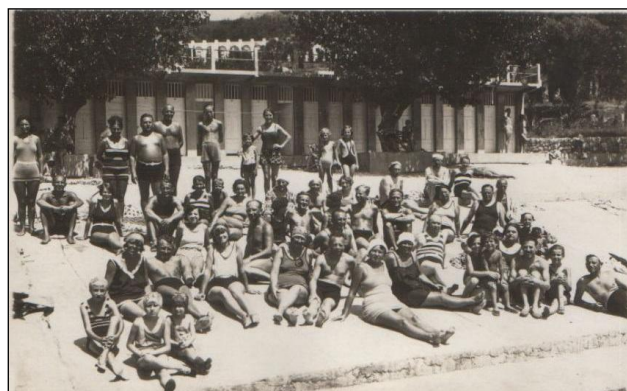
Hotel Strand, první zdejší budova z roku 1920, maloval J. Stibral

Betonové kabiny na pláži Srebreno, v pozadí depandance, 1923

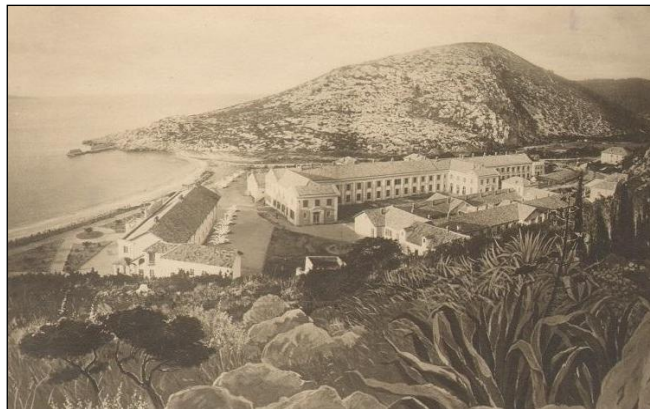
Celkový pohled na zátoku Srebreno, pláž, kabiny a pensiony, 1930

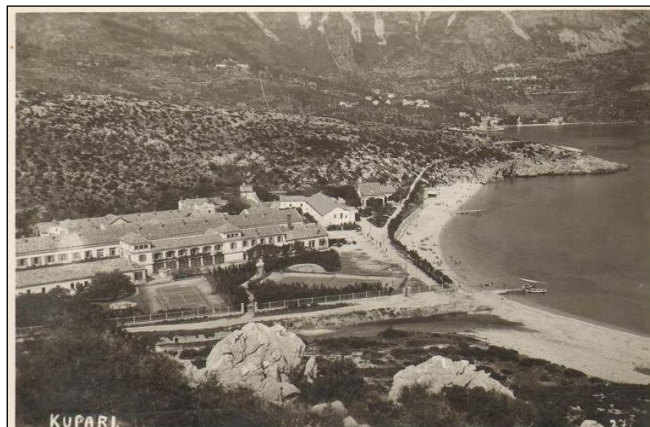
Skupinka hostů na pláži ve Srebrenu před kabinkami, asi 1927

První postavená budova hotelu Strand z roku 1920, vpravo je plátěná střecha nad dočasnou restaurací. Druhý záběr obou hotelů z roku 1925.

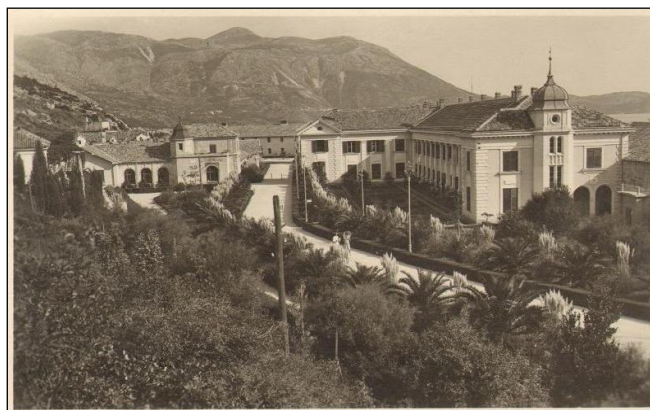
Unikátní letecký záběr na dokončený areál s ještě nízkou vegetací v 1923.

Celkový záběr na hotel s tenisovým kurtem v popředí, 1934.

Průčelí hotelu Strand s letopočtem 1920, kdy byla stavba postavena

Pohled na Grand hotel Kupari s již mnohem bujnější vegetací, 1934

Grand hotel byla druhou, nyní hlavní budovou. Hlavní vchod, 1926

Netradiční záběr z podloubí hotelu Strand směrem ke kavárně, 1933

Pobyt a cesta byla pro hosty poměrně náročné časem, ale hlavně finančně. Pasové, tedy vízové problémy se podařilo mezistátními dohodami zmírnit, ale byly tu též obtíže devizové. Původně si každý turista mohl přivést 3.000 Kč, ale od doby krize byla částka změněna na 1.000 Kč, které bylo možné bez dovolení vyvézt. Do pasu se zapsala částka 600 Kč a 400 Kč si mohl každý vzít v hotovosti. Společnost nabízela možnost složit jakýkoliv obnos u ní v Praze a z něj pak na místě čerpat.

Pohled od hlavního vchodu ke schodišti. Vpravo byla recepce, vlevo čítárna, 1925

Vestibul se schodištěm. Vzácny záběr z 1. patra, 1925

Česká jídelna hotelu. Byla to největší společenská místnost pro stovky hostů, 1925

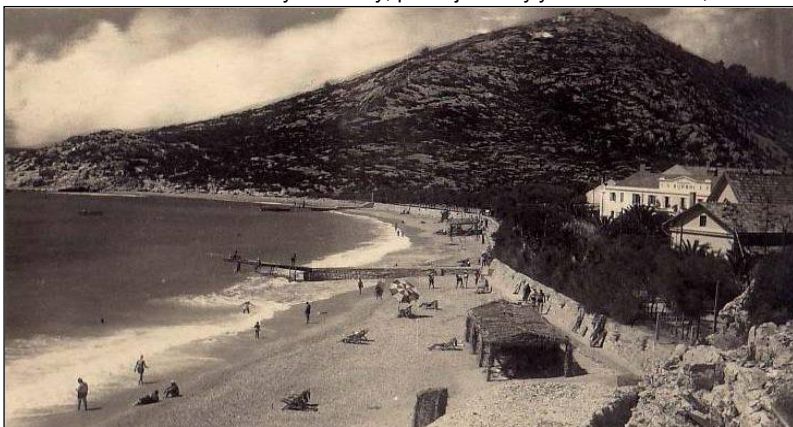
Opět schodiště, tentokrát s plně lidí, asi rok 1930

Samostatná budova kavárny a vinárny, později zde byly i sluneční lázně, 1923

Pro hosty mohl k lodi přijet i hotelový vůz, asi 1930

Pohled na kuparskou pláž. Z hotelu to bylo jen pár kroků rovnou do moře, 1928

Už od roku 1923 měla společnost vlastní hydroplán

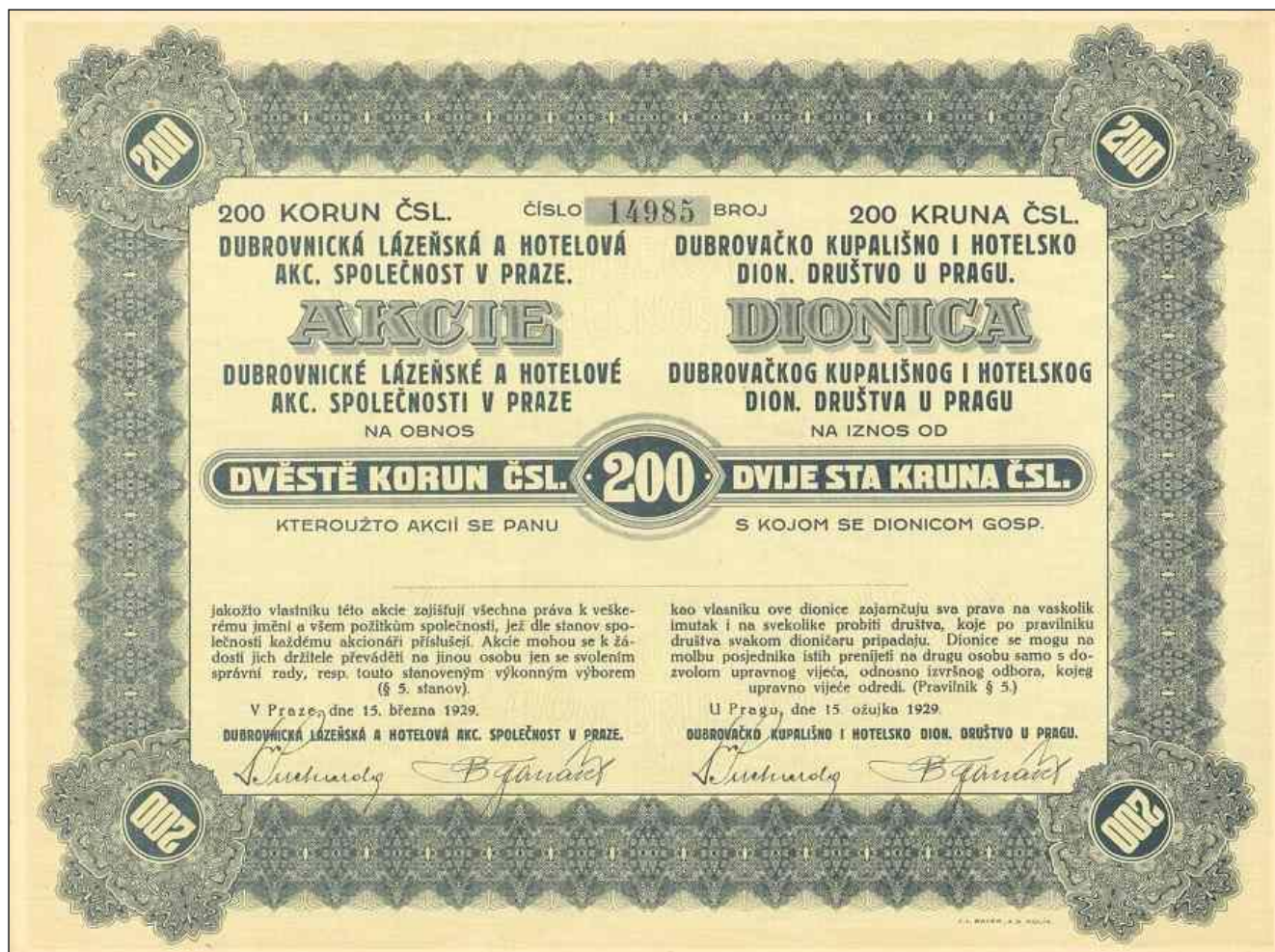
V roce 1927 zasáhlo Kupari zemětřesení, ale na majetku firmy nezpůsobilo závažných škod. Další zemětřesení postihlo přímo vedení firmy a to 13. března 1927 při konání společné 7. a 8. řádné valné hromady. Tehdy rezignovali všichni členové správní rady. Důvod se ukrýval v odstavci VII. dluhopisu ze dne 18. června 1924, kterým byla poskytnuta bezúročná půjčka státu společnosti ve výši 3.000.000 Kč. Podle tohoto bodu bylo stanoveno, že ve správní radě podniku bude státní správa mít dvě osoby jmenované ministerstvem veřejného zdravotnictví a tělesné výchovy a jednu osobu za ministerstvo financí. Jenže přestože byla dohoda uzavřena a zástupci státu byli vybráni, do správní rady je nikdo nejmenoval. Když se závazky společnosti dostaly do opravdu hrozivých čísel, bylo dohodnuto, že musí dojít k sanaci a v tu chvíli se stát aktivně zapojil.

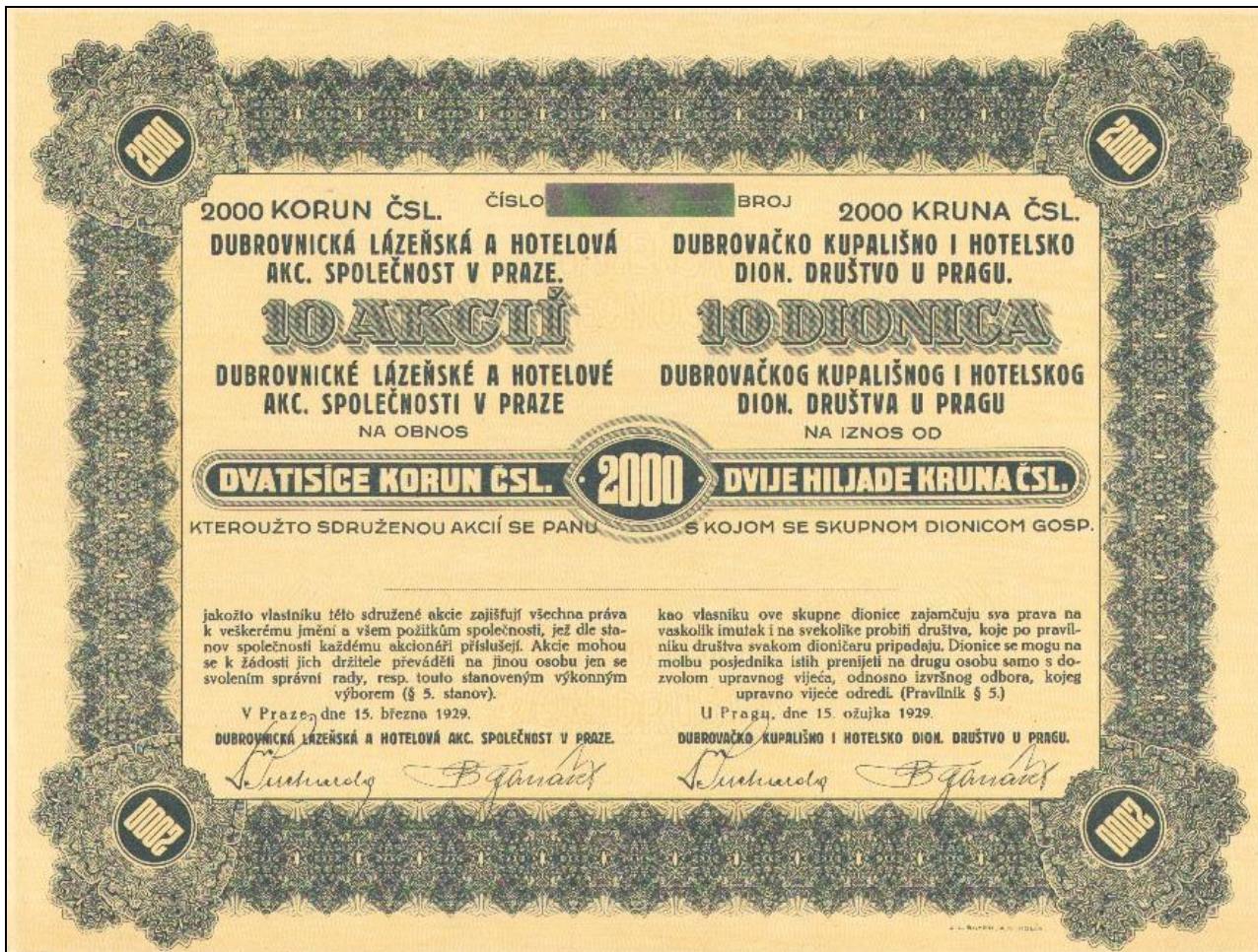
Aby si udržel kontrolu nad firmou, byly změněny stanovy tak, že z 8 členů správní rady jich stát jmenuje čtyři, zbylé členy pak valná hromada akcionářů. Nově byli jmenováni za členy správní rady JUDr. Karel Sucharda, odborový rada ministerstva zdravotnictví, Emanuel Uher, odborový rada ministerstva financí, JUDr. Antonín Friš, advokát, Jan Pražák, člen ředitelství Ústřední jednoty hospodářských družstev, Bohuslav Václavík, ředitel Podpůrného fondu legionářského při ministerstvu Národní obrany a za předsedu správní rady byl zvolen továrník Bedřich Janáček, všichni bytem v Praze.

Valné hromady se účastnilo 57 akcionářů s 4.559 akciemi. Existovaly dvě skupiny akcionářů. První vznikla okolo Podpůrného fondu legionářského, druhá menší pak z akcionářů, kteří chtěli nechat podnik výhradně v soukromých rukách. Podle bilance za rok 1925 a 1926 bylo nutné provést odpisy v částce 5.566.624,46 Kč. Sanace proběhla snížením kapitálu na 1.000.000 Kč tak, že z každé akcie 500 Kč byla odepsána částka 400 Kč a provedena výměna dvou původních akcií za jednu novou o nominálu 200 Kč. Dále stát odepsal ze své půjčky, resp. pohledávky 1.000.000 Kč a ostatní věřitelé odepsali ze svých pohledávek 500.000 Kč. Zbytek byl vyřešen mimořádným odpisem z ceny budov.

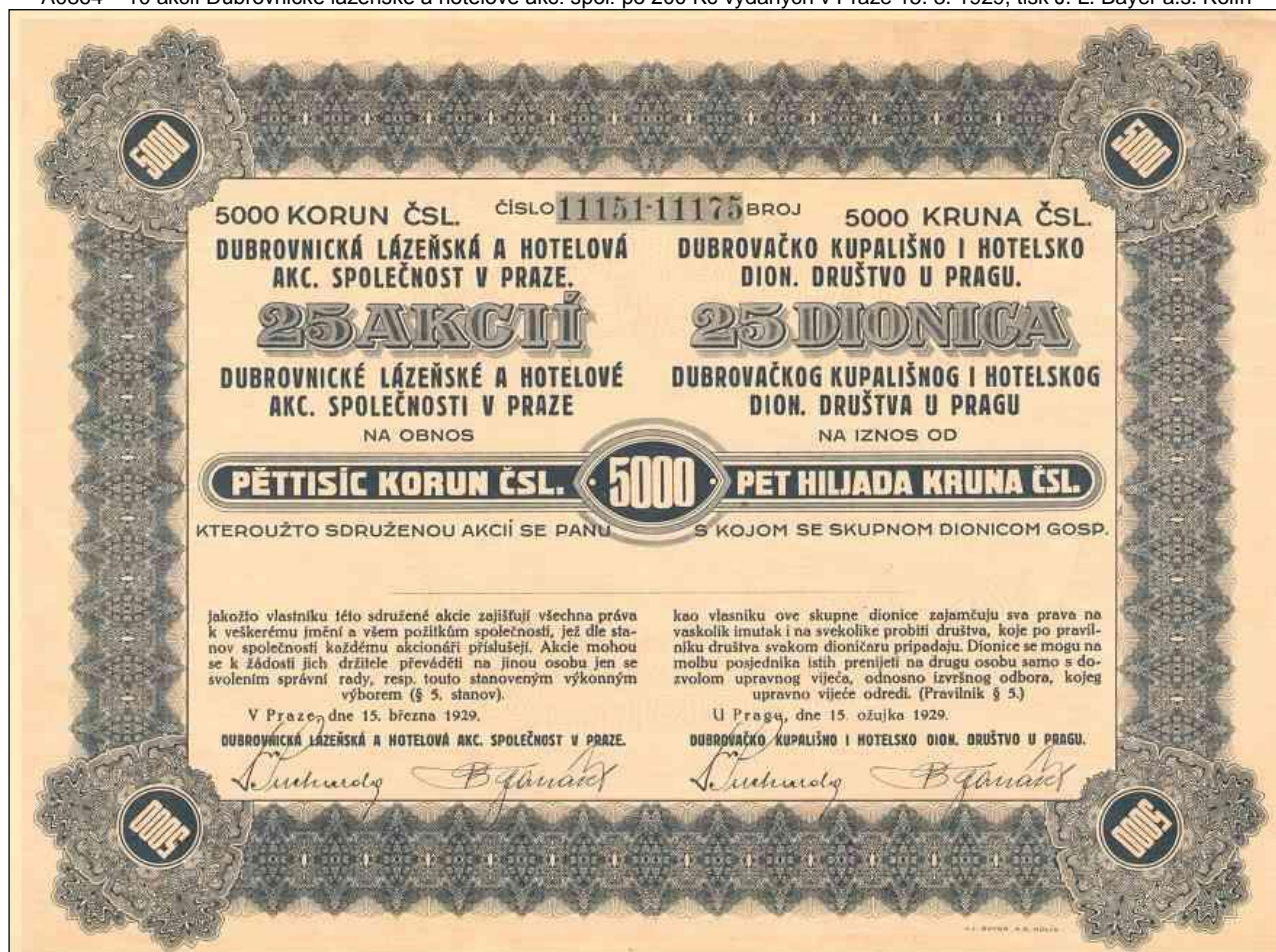
Současně bylo provedeno zvýšení kapitálu na 2.000.000 Kč vydáním 5.000 ks akcií po 200 Kč. Správní radě bylo dále umožněno zvýšit kapitál o další 3.000.000 Kč podle potřeby firmy. Na úpisu nových akcií měli přednostní právo stávající akcionáři za kurs 220 Kč, resp. noví akcionáři za 240 Kč za akcii. Nárok na dividendy k těmto akciím připadal od 1. ledna 1927. Stát proměnil svoji hypotekární pohledávku za akcie v hodnotě 1.000.000 Kč a to bez emisního ažia. Stát chtěl mít výjimku při hlasování a nebýt omezen pouze na 100 hlasů jako ostatní akcionáři, ale to nebylo schváleno. Kapitál byl celkově zvýšen na 3.000.000 Kč. Stávající akcionáři upsalí akcie téměř ve stejném poměru a stát se stal největším akcionářem vlastníci třetinu akcií. Celý kapitál byl rozdělen do 15.000 akcií po 200 Kč. Podle stanov mohly být vydány i hromadné akcie v násobku 10, 25, 50, 100 nebo 1.000 akcií. Přestože to bylo možné, fyzicky byly vydány pouze násobky na 10 a 25 ks. Ostatní druhy nejsou doloženy a z dalších dokumentů jasně vyplývá, že ani neexistovaly.

A0125 – Akcie Dubrovnické lázeňské a hotelové akc. spol. na 200 Kč vydaná v Praze 15. 3. 1929, tisk J. L. Bayer a.s. Kolín

A0864 – 10 akcií Dubrovnícké lázeňské a hotelové akc. spol. po 200 Kč vydaných v Praze 15. 3. 1929, tisk J. L. Bayer a.s. Kolín

A0126 – 25 akcií Dubrovnícké lázeňské a hotelové akc. spol. po 200 Kč vydaných v Praze 15. 3. 1929, tisk J. L. Bayer a.s. Kolín

Usnesení se změnou kapitálu bylo soudem zapsáno teprve 14. února 1928 a k faktickému vydání akcií došlo až v roce 1929. Emise akcií je datovaná přesně 10 let po té první. Přestože firma vykazovala ztrátu za rok 1924 ve výši 445.401,59 Kč, za rok 1925 oněch hrozivých 4.849.954,47 Kč a za rok 1926 ztrátu 271.268,40 Kč, byla postavena na dobrých základech. Všechny ztráty totiž vznikly odpisy a jen částečně vzniklými náklady.

Po zemětřesení v roce 1927 bylo nutné budovy opravit, což rozpočet částečně zatížilo, ale nebylo to tak dramatické. Šlo o drobné opravy střech a krovů, v pokojích o popraskané zdi a potřebu nových maleb, opravy rozvodů vody, elektřiny apod.

Hlavní problém byl v celkové počtu návštěv. Hosté jezdili na delší dobu, ale tím se jich vystřídalo málo. Dlouhodobě měla firma problém s udržením návštěvnosti mimo hlavní sezónu.

V roce 1925 navštívilo lázně 1.175 hostů. To bylo 97,03% ze všech Čechoslováků co navštívili Dubrovnik. V roce 1936 lázně navštívilo 2.553 osob, ale Dubrovnik samý 68.337 hostů. Kupari se tak podílelo pouze 3,74% ze všech návštěv z ČSR. V roce 1937 se v lázních Kupari objevilo celkem 2.672 hostů.

Hosté byli získáváni i díky podpoře státu, který zajišťoval stálý počet návštěvníků pro léčebné pobyty, jenž byly hrazeny z účtů zdravotních pojišťoven a sociálních fondů. Poměrně výrazně se angažoval Všeobecný pensijní ústav v Praze.

Roky 1936 a 1937 byly natolik úspěšné i po stránce finanční, že se akcionáři dočkali dividend. Vyplaceny byly 4 Kč na akcii, tedy 2% jmenovité hodnoty, přesto to byl úspěch. Bohužel šlo také o jediné vyplacené dividendy za celou existenci firmy.

Mimo sezónu se firma snažila pořádat různé společenské akce. V roce 1928 se v Grandhotelu konala meziparlamentní konference zástupců Jugoslávie a Československa. Byla to významná akce, kde se představitelé společnosti opět snažili zviditelnit a přilákat tak některé představitele státu k pobytu. V roce 1931 navštívil lázně pražský primátor JUDr. Karel Baxa, v roce 1932 spisovatel a generál Rudolf Medek. V témže roce hostily lázně pěvecký spolek Hlahol při jeho turné po Jugoslávii.

Celý areál byl průběžně upravován a rozšiřován. Místo části parku byl vybudován tenisový kurt a volejbalové hřiště. Právě sportovní utkání byla velmi oblíbená a konalo se zde několik tenisových turnajů. Zvětšeno bylo zahradnictví, vysázeny nové palmy a přikoupeny další pozemky. Hostům byly kromě hotelu Strand a Grand Hotelu k dispozici ještě tři depandance. První se jmenoval „Depandance“, dalším byla vila Verdun po roce 1938 přejmenovaná na vila Kysela a Podgoričina. Celková kapacita areálu se zvýšila na 188 pokojů pro ubytování 360 hostů.

Společnost, ale měla také trvalou služebnost k pozemkům, za kterou platila 16.792,63 dinárů ročně. Šlo o úpravu cestiček na kopci Goričina, který jediný nebyl v majetku firmy, ale přesto byl hosty využíván jako zkratka mezi zátokami. Nebyla to velká částka a ulehčovala spojení jak hostům, tak i personálu hotelu. Trvalou péči vyžadovala i údržba pláží při odplavování písku.

Doprava byla vůbec zdejšími problémem. Cesta z Dubrovniku do Kupari trvala 20 min. autem, 30 min. lodí a 1½ hod. pěšky. Do Dubrovniku se cestovalo poměrně dlouho. Z Prahy odjížděl vlak jednou týdně ve 22:35 hod. V Horním Dvořišti zastavil ve 3:16 na hodinu, k vyřízení celní a pasové kontroly. Poté jel přes Linec do Záhřebu, kam dorazil večer v 17:30 hod. a v 18:05 hod. pokračoval vlak do Splitu kde byl v 7.20 hod ráno. Zde turisté předsedli do parníku, kterým pluli dalších až 6 hodin do přístavu v Gruži a pak už zvolenou metodou rovnou do Kupari. Celkově trvala cesta téměř 40 hodin a to šlo o nejrychlejší způsob.

Alternativou byl vlak z Prahy přes Sarajevo do Gruže nebo cesta vlakem do Terstu a zbytek cesty lodí. Nejlevnější lodní lístek rychloloď z Terstu do Gruže stál 465 Kč ve III. třídě nebo 645 Kč ve II. třídě. Denní taxa pro pobyt byla od 48 Kč, takže celá dovolená u moře vyšla zájemce asi na 2.000 Kč. To vůbec nebyly malé peníze. Těm co tuto namáhavou cestu podnikali se vše vrátilo při krásném pobytu a křišťálově čistému moři.

Firma v roce 1933 získala povolení působit jako cestovní kancelář s omezením pouze pro cesty do Kupari. Od roku 1938 působnost koncese rozšířena všeobecně a firma organizovala nejen vlastní zájezdy. Mohla domlouvat s dopravci hromadně

Tenisový turnaj na jednom ze tří hřišť vedle Grandhotelu, 1932

Benátská noc byla oblíbenou akcí s hudbou a tancem, 1930

Nalodění autobusů směřujících do Kupari na trajekt, asi rok 1936

Dobová momentka koupajících se hostů na pláži v Kupari, 1936

slevy, čímž získala profit pro sebe a hosty, kterým alespoň něco slevila. V době krize, kdy se všude hledělo na výdaje, znamenala i padesátikoruna výraznou úsporu. Slevami lákala firma též akcionáře. Každý z nich měl nárok o 20% levnější ubytování. Při pobytu se mohl přesvědčit o stavu majetku a ještě mít dobrou dovolenou. Hostům stačilo jako lázeňská taxa (plná penze) asi 80 dinárů na den. V květnu 1935 se v podle směnného kurzu platilo v Praze za 100 dinárů 56,42 Kč. Jeden den v Kupari vyšel hosta průměrně asi na 45 Kč.

Poměrně oblíbenou se stala Jadranská loterie. Tu pořádal Spolek přátel a návštěvníků jehoslovenského Jadranu z Československa. První cena byla bezplatný pobyt v Kupari na 14 dní, druhou cenou byl 10-ti denní pobyt v pensionu Lucić v Mlinech, které byly kousek od Srebrena. Dalšími cenami byly týdenní pobyty v Malinské a v Bašce. Všechny ceny věnovali majitelé hotelů k podpoře turistického ruchu. Loterie byla podporovaná též tiskem a tak propagace akce přinesla dárcům víc, než kolik stály věcné dary.

K propagaci Jadranu, ale hlavně samotných mořských lázní Kupari, využívala firma různých příležitostí jak ve formě přednášek, tak i při natáčení několika hraných filmů. Už v roce 1932 se v Kupari a jeho okolí natáčela komedie Právo na hřích režiséra Vladimíra Slavínského, podle divadelní hry Viléma Wernera. Konverzační komedie o jedné nevěře a odpuštění prostřednictvím tchyně, která svoji dceru a jejího muže znovu přivede k sobě. Premiéra filmu z produkce Ocean-Filmu proběhla v září 1932. Po roce 1945 však film v kinech už nebyl promítán.

O to úspěšnější byl druhý film, natáčený v okolí Dubrovníku. Film se jmenoval Irčin románek, vznikl v produkci Meissner filmu a premiéru měl v září 1936. Režisérem byl Karel Hašler. V hlavních rolích hrál populární Rolf Wanka, Jiřina Steimarová, Theodor Pištěk, Čeněk Šlégl a mnozí jiní. Film vycházel z oblíbené postavy Irči a Lexy. Prvně byl zfilmován už v němě éře v roce 1921. Dcera generálního ředitele spojených autotváren se zamiluje do talentovaného konstruktéra a společně odjedou na Jadran, kde provozují turistickou autobusovou linku. Film byl natočen souběžně i v německé verzi pod názvem Flucht an die Adria. Hlavní roli opět hrál populární Wanka, ale ostatních rolí se ujali němečtí a rakouští herci. Film sice nebyl po roce 1945 už uveden v našich kinech, ale v televizi se pravidelně opakuje v rámci pamětnických filmů.

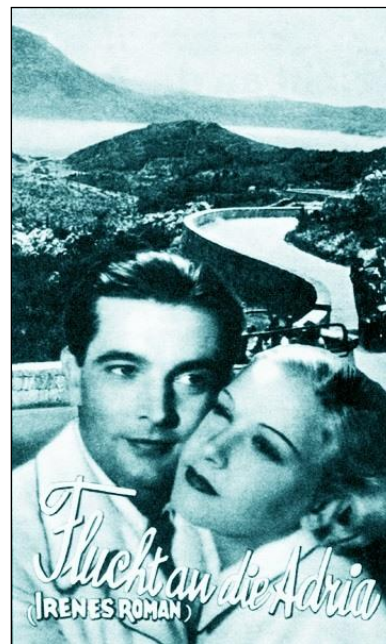
Filmování, kongresy nebo tenisové turnaje byly výjimečnými akcemi, každodenní provoz vypadal docela jinak a firma se potýkala s běžnými problémy. Ty řešilo zejména ředitelství v Kupari, ale zodpovídala za ně správní rada v Praze.

Valná hromada 29. listopadu 1931 změnila některé osoby ve správní radě. Změny byly hlavně u osob ze státní správy. Ta úzce dbala na funkční období a pravidelnou výměnu osob v čele firmy. Tak se tu střídali různí odboroví radové a další úředníci jako Ing. Václav Křepel, komisař ministerstva veřejných prací, JUDr. Josef Kalfus, vrchní odborový rada ministerstva financí a pozdější ministr financí, kterého nahradil JUDr. Kamil Kalousek. Za ministerstvo zdravotnictví zasedal Eduard Kleinschnitz. Za Legiobanku tu byl Antonín Pastyřík, major ruských legií a místopředseda Nezávislé jednoty legionářů nebo Jan Paul, účetní Legiofondu a úředník Legiobanky.

Od roku 1927, resp. pravidelně od roku 1931 se konaly řádné valné hromady vždy dvě současně. Např. 9. února 1934 se konala 13. a 14. řádná valná hromada. Hlavním důvodem bylo odlišné účtování v Praze a Kupari, kde se čekalo na konec lázeňské sezóny. Hromady se pak konaly zpravidla koncem roku. Hromada konaná v únoru 1934 byla odložena údajně na četná přání ještě z jednoho důvodu a to, aby mohli akcionáři shlédnout lázně a život v nich ve filmu, promítaném na reprezentačním večeru hostů

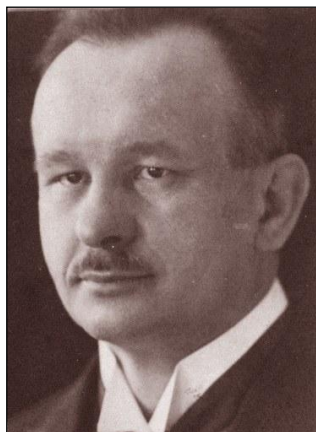
K212 - Los 4. věcné Jadranské loterie spolku Dalmácie, tah 9. července 1936

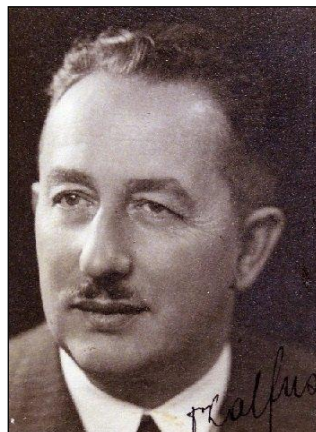
Mášův sad, kde byly i vzácné rostliny

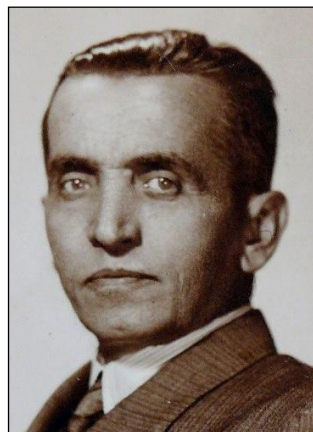
Bedřich Janáček (1894-..?)

JUDr. Karel Sucharda (1875-..?)

JUDr. Josef Kalfus (1880-1955)

JUDr. Rudolf Chaloupka (1887-..?)

mořských lázní. Zřejmě šlo o film režiséra Slavínského. V únoru 1933 zemřel jeden ze zakladatelů a místopředseda dozorčí rady Jan Máša. Na jeho počest byl lázeňský park oficiálně pojmenován „Mášův sad“.

Ve večerních hodinách v úterý 23. července 1935 vypukl v piniovém háji na vrchu Goričina požár, který se větrem začal šířit k lázním Kupari. Zasahovaly zde hasičské sbory pozemní a dokonce sbor námořního vojska. Díky jejich zásahu se požár nedostal k hotelu a v noci byl na úpatí kopce lokalizován. Podle dobových zpráv, pomáhali i lázeňští hosté. Uhašení trvalo až do rána druhého dne. Někteří hosté odjeli do Dubrovníka, ale později se opět vrátili. Ředitelství spolu se zástupci místní Župy se zavázali k obnově celé Goričiny a její znovu osázení piniemi. Zdálo se, už nic horšího nepříjde.

Varovným signálem, kterým nastalo zlomové období, byl rok 1938. Anšlusem Rakouska začaly komplikace s cestami do Jugoslávie a mnichovské události ze září 1938 už znamenaly jasné problémy pro další sezónu. Než se začalo v Kupari vše chystat, vznikl Protektorát Čechy a Morava čímž se definitivně rozpadla i Malá dohoda. Jugoslávie měla svých problémů dost a tak jí Československo příliš nezajímalo. Radikalizace vlastní politické scény, vztahy mezi Chorvaty a Srby, vedly na jaře 1941 k převratu a obsazení Jugoslávie Německem. Vznikl Nezávislý stát Chorvatsko, který byl okupován německým a italským vojskem s ustavenou loutkovou vládou. Přímořská letoviska byla často přeměněna na lazarety a nebo dovolenková místa pro vojáky. I do lázní v Kupari se dostala armáda a nad hotelem Strand byla vyvěšena nacistická vlajka. Kupari a Dubrovnik se dostal do válečného pásma Itálií, kteří zde vybudovali polní nemocnici. Po kapitulaci Itálie v roce 1943 byly lázně obsazeny znovu, tentokrát německou armádou.

Jediným zdrojem příjmů pro podnik v době války, kdy lázně byly obsazeny vojskem, byl kromě prodeje a zprostředkování drobných zájezdů po vnitrozemí výhradně prodej losů třídní loterie. Koncesi k prodeji obdržela společnost už v roce 1938, aby měla další zdroj příjmů. Během války vlastně jediný. Za rok 1943 prodej losů ztrojnásobila a do roku 1945 se dokonce zvýšil dvanáctinásobně. Losy třídní loterie byly veřejností velmi oblíbené. Jejich název neměl nic společného s třídním dělením společnosti, ale vycházel z toho, že každá vyhlášená loterie byla rozdělena do pěti tříd podle výher. V první třídě si los mohl koupit každý za základní cenu, ale jak se třídy zvyšovaly, za stejnou cenu je získal jen ten, kdo předložil los předchozí třídy. Pro ostatní se cena zvyšovala, protože v nejvyšší V. třídě byly také největší ceny. Tahy jednotlivých tříd byly měsíčně a celá jedna loterie proběhla za 5 měsíců. Šlo o státní loterii, kterou provozovalo Ředitelství státních loterií v Praze a loterie byly průběžně číslovány od svého vzniku a kontinuálně pokračovaly i za protektorátu. První třídní loterie začala v červenci 1919. Poslední 68. loterie začala v květnu 1953 a citelně jí zasáhla měnová reforma. Výhry byly přepočítány podobně jako vysoké vklady poměrem 50:1 a tak o poslední třídy už lidi neměli vůbec zájem a prodej losů se definitivně ukončil.

Omezena nebyla jen lázeňská činnost firmy, ale i správní rada. S příchodem Němců se každé firmy dotkly rasové zákony. Ve vedení firmy nebyl žádný Žid, ale byli zde legionáři nebo sokolové, což někdy bylo pro podniky o to nebezpečnější.

V den, kdy vypukla 2. světová válka byl zatčen bývalý major ruských legií Antonín Pastyřík a o pár dní předtím dobrovolně rezignoval Jan Pražák. Na jejich místo byli kooptováni noví členové správní rady. Za Pražáka manželka předsedy správní rady Marie Janáčková a za Pastyříka, Bohumil Václavík, který do správní rady byl už jednou v roce 1927 jmenován.

Správní rada přijala na svém zasedání 17. dubna 1940 nové znění stanov, kde se upravovaly tzv. státoprávní poměry. Ve stanovách byla provedena změna možných násobků akcií. Bylo možné vydat už jen hromadné kusy po 10, 25, 50 a 100 akciích.

Nejvyšší násobek na 1.000 ks nebyl nikdy vydán a nyní byl nadbytečný. To potvrzuje i prohlášení Ústřední státní pokladny republiky Československé vydané před valnou hromadou v lednu 1934. V něm se uvádí, že 200 ks sdružených akcií č.1-5000 jsou zapsány v deníku cenných papírů jako státní majetek na účet ministerstva zdravotnictví a do začátku valné hromady s nimi nebude nijak nakládáno. Lze dovodit, že pokud největší akcionář obdržel na svůj počet pouze listiny po 25 akciích, že

Antonín Pastyřík (1882-1945)

Bohumil Václavík (1893-1946)

Unikátní, méně kvalitní fotografie z obsazení lázní Němci, 1943

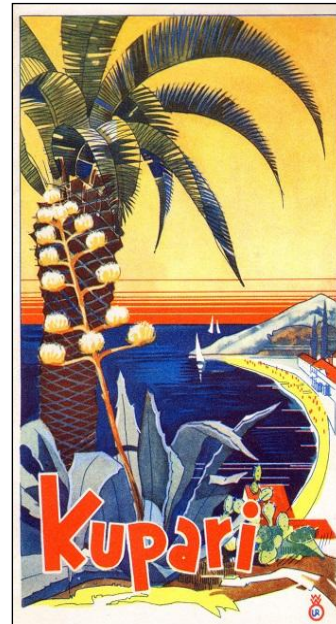
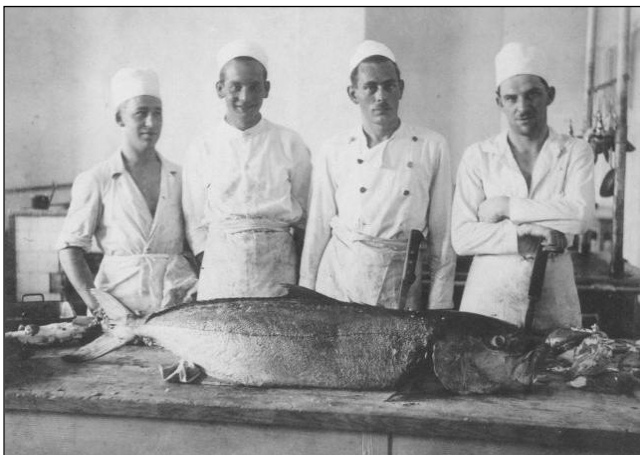
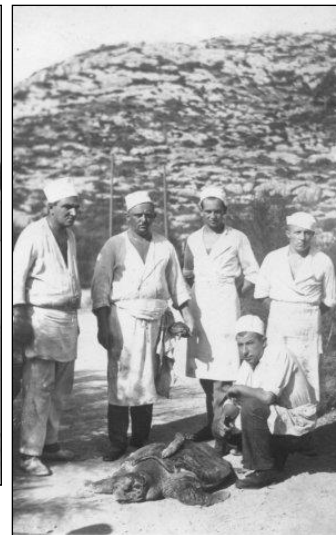
I216 - Los 53. čsl. třídní loterie z roku 1945, prodaný společností

Palác Agrární banky v Jindřišské ulici, kde byly kanceláře firmy

Unikátní fotografie kuchyně a skupinová foto personálu, 1925-1928

Dobový barevný prospekt na mořské lázně Kupari z let 1935-1936

vyšší násobky nebyly nikdy vydány. Ke změně akcií z Kč na K zřejmě došlo jen přerazítkováním, protože nové akcie zřejmě nebyly vytištěny, zejména pro proceduru výměny akcií, ale doposud neznáme jiné kusy než emise z roku 1919 a 1929.

Na podzim 1944 byly Kupari osvobozeny od Němců, ale tím se přerušil veškerý kontakt, lázně zůstaly na druhé straně války. Jugoslávští partyzáni, využili hotelů stejně jako Němci, proměnili jí ve svojí nemocnici. Po osvobození Prahy se hned naši zástupci snažili dostat do Jugoslávie a zjistit pravý stav majetku. V červenci 1945 bylo navázáno spojení, ale poštovní spojení tehdy trvalo 6 až 8 týdnů. V celé Evropě prakticky nic nefungovalo. Železničním spojení do Jugoslávie prakticky neexistovalo. Koncem roku 1945, kdy se přece jen podařilo obnovit poštovní služby a dopisy chodily do 14 dnů, zjistila správní rada, že lázně byly zabrány Jugoslávským státem. Přes ministerstvo zahraničních věcí se navázala diplomatická jednání o navrácení našeho majetku. K jeho faktickému vrácení došlo až v květnu 1946. Po zjištění škod bylo konstatováno, že odpisy na majetku dosahují částky 1.619.317,20 Kčs. Část budov byla poškozená a vybydlená, ale jinak byly nemovitosti zachovalé. Horší byl stav u vybavení. Hotelový nábytek byl nahrazen nemocničními lůžky, část inventáře byla zničena a poměrně velká část vybavení byla odvezena vojskem. Při pohybu všech těch armád se zkrátka ztratilo a ukradlo vše, co mělo alespoň nějakou cenu nebo užitek. Jen díky místnímu správci Josefu Kabíčkoví, který setrval v Kupari celou válku, se podařilo zachránit to nejnужnější vybavení. Pro obnovu lázní sjednala správní rada investiční půjčku u Moravské banky ve výši 2.000.000 Kčs se zárukou ministerstva financí. Tato částka, ale nestačila. Odhad nákladů nutných na renovaci přesáhly částku 4 miliónů Kčs, proto byla sjednána další půjčka ve stejné výši. S opravami se začalo hned v roce 1946, ale lázně byly otevřeny pro veřejnost až s začátkem sezóny v květnu 1947. Sice už v srpnu 1946 byla obnovena první část a lázně mohlo navštívit několik hostů, spíše Jihoslovanů. Z Prahy byly odbaveny tři

menší výpravy. Poměrně úspěšně se navázalo na kvalitu restauračních podniků, které byly uznávány už před válkou jako nejlepší na Jadranu. V sezóně 1947 byl zájem o lázně tak velký, že přes 2.000 zájemců musela firma odmítnout. Zvláštní vlaky, které byly naplánovány, byly vyprodány dlouho předem. Vypadalo to, že se bude situace konsolidovat a už jen zlepšovat.

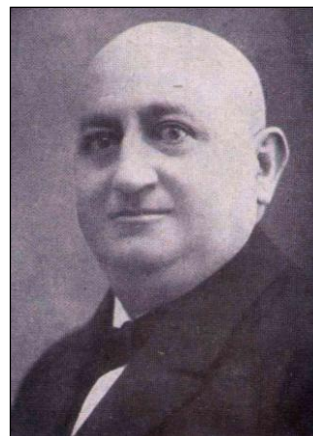
Po válce se konala první valná hromada až 19. prosince 1947, dokonce současně tři valné hromady, a to 25. až 27., zpětně za roky 1943-1945 schválily hospodářské výsledky. Důvodem tak dlouhé prodlevy bylo, že se prakticky od roku 1943 v Protektorátu nekonaly téměř žádné valné hromady. Poslední valná hromada proběhla 12. listopadu 1943. Místo akcionářů, schvalovala účetní závěrky podle tehdejšího nařízení jen správní a dozorčí rada. Po válce bylo třeba nejdřív převzít lázně a chvíli trvalo než se firma vůbec postavila na nohy. Valná hromada uctila památku zesnulých během války. Kromě MUDr. Váši Náprstka, který byl popraven, zemřel také major Antonín Pastyřík. Ten byl uvězněn již 1. září 1939 a celou dobu byl v koncentračním táboře Buchenwald. Zemřel měsíc po osvobození na následky tyfu v nemocnici v Jeně. Místopředsedovi rady Bohuslavu Václavíkovi se za války zhoršilo zranění ještě z legií a zemřel 18. listopadu 1946 ve vojenské nemocnici ve Střešovicích.

Valné hromady v roce 1947 konané v budově ministerstva zdravotnictví se účastnilo osm akcionářů s 5.747 akciemi. Akcionáři zvolili celou správní radu. Novými členy byl ministerský rada Miloslav Holub, JUDr. Josef Greiner, advokát JUDr. Vlastimil Klíma, Vladimír Pazdírek a jako předseda, opět továrník a vrchní ředitel společnosti Bedřich Janáček. Zápis jejich osob do obchodního rejstříku proběhlo 13. února 1948. O 11 dní později byl vydán Ministerstvem vnitřního obchodu výměr o zavedení národní správy a jmenován první sbor národních správců. Šlo o Jana Hoffmanna, Antonína Slánského a Bohumila Ryšavého. Už o tři měsíce později, 24. května 1948 došlo k jejich úplné výměně a jmenování nových správců. Dosazení byli Antonín Liška, Ing. Petr Erml a JUDr. František Benda, vrchní odborový rada ministerstva dopravy Ani ti se ve svých funkcích dlouho neohřáli, a už 1. března 1949 byl jmenován samostatný národní správce JUDr. Gejza Pavlík, kterého za půl roku, 13. září 1949 odvolali. S jeho odvoláním byl současně převzetím národní správy pověřen Čedok, národní podnik s úkolem, aby provedl likvidaci cestovní kanceláře. Její činnost přitom už zastavila vyhláška ministra vnitřního obchodu ze 17. listopadu 1948. Cestovní kanceláře byly pro nový režim nežádoucí. Za pouhé dva měsíce od puče, 5. května 1948 byl vydán zákon č. 122/1948 Sb. o jejich znárodnění s tím, že téměř všechny neznárodněné zaniká oprávněně k provozu. V říjnu 1948 byl vydán další restriktivní zákon č. 231/1948 Sb. na ochranu lidové demokratické republiky, který zaváděl trestný čin neoprávněného opuštění republiky. Na konci února 1949, byl přijat zákon č. 53/1949 Sb. o cestovních pasech, který přesně určoval komu může být pas vydán. Dotažením k dokonalosti byl stát obehnán ostatním drátem. Opustit svobodně republiku nebylo téměř možné, k těm několika povoleným zájezdům do zahraničí stačila bohatě jedna státní cestovní kancelář. Strana a vláda tím měl téměř vše pod kontrolou.

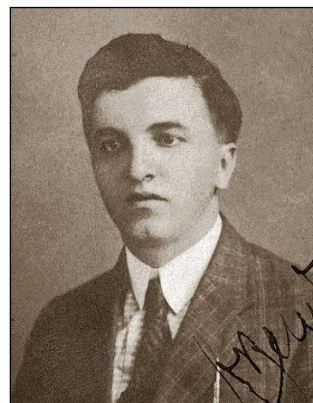
Firma nebyla znárodněna ani konfiskována a dál existovala jen díky provozu prodejny třídní loterie, ke které přidala prodej číselné loterie tzv. Stasky (Státní sázková kancelář). Mošské lázně fungovaly, ale už pod jinou hlavičkou. Jugoslávie znárodnila veškerý lázeňský majetek včetně Kupari a jiných míst patřících Českoslovákům. Podle našeho tehdejšího velvyslance Josefa Korbela bylo občanům a firmám z ČSR znárodněno přes 300 objektů po celé Jugoslávii. Pro komunisty byla linie určována vždy direktivně z Moskvy a tak se plošně a všude znárodněovalo. Ne všechny direktivy byl ochoten maršál Josip Broz Tito plnit. Měl svoje vlastní ambice prosadit se a jednat sám, zejména v zahraniční politice, což se Stalinovi nelíbilo, až se jejich spor dostal do osobní roviny. Stalin 28. června 1948 nechal Jugoslávii vyloučit z Kominformy. K usmíření obou států došlo až dva roky po Stalinově smrti. Komunisté u nás naopak pilně dodržovali pokyny z Moskvy a tak se ze dne na den obrátil náš tisk proti Titovi. Vzájemné vztahy se dostaly na bod mrazu. Když po únoru 1948 opustil Korbel post velvyslance, nebyl až do roku 1954 jmenován jeho nástupce. Zamrzla i jednání o náhradách za znárodněný majetek. To byl také hlavní důvod protahování plánované likvidace v Praze.

Čedok také nebyl národním správcem dlouho. Nový výměr odvolávající jej z pozice, byl vydán už 9 týdnů po jmenování, 24. listopadu 1949. Ministr jmenoval nové správce. Jiřího Pilku, Ing. Františka Lukeše a Ing. Václava Hálu. Stejným výměrem byla společnost dána ministerstvem do likvidace a přestala prodávat i losy. Podle stanov rozhodnutí o likvidaci příslušelo výhradně valné hromadě. Likvidace začala, ale nemohla být ukončena, protože se čekalo na jednání s Jugoslávií o náhradě za znárodněný majetek a pro zmrazení vztahů se nedalo nic dělat. Ministerstvo, ale čekat nechtělo a 11. ledna 1951 opět odvolalo všechny národní správce. Výměrem Ústředního národního výboru hl. m. Prahy z 19. ledna 1951 byla zavedena národní správa a správcem ustavena Spořitelna a záložna v Praze a jmenování její zmocněnci Václav Vrzáň, Jaroslav Tischler a Ing. Emanuel Šmíd.

Mezitím však zmocněnci Spořitelny a záložny prováděli likvidaci pohledávek a závazků. Za roky 1949-1951 vykázala firma ztráty a protože se nekonala žádná valná hromada, měla tak nekrytý zůstatek v hospodaření. Proto správci předložili 8. září 1952 návrh na snížení kapitálu. Ministerstvo financí sdělilo výměrem 11. července 1952, že nemá námitek, aby k odpisu na základním kapitálu došlo. V důsledku toho došlo účetně ke snížení ze 3.000.000 Kč nově na 365.359,75 Kčs. Jmenovitá hodnota každé akcie se touto operací vlastně snížila na 24,357 Kčs. Obchodní soud, ale odmítal zvolený postup. Správci argumentovali tím, že akcie jsou uloženy ve vázané úschově a likvidace se údajně chýlí ke konci, není třeba provést překolkování akcií ani provádět změnu ve stanovách. Žádali o vydání usnesení, kterým soud vezme snížení na vědomí, podle souhlasného výměru Ministerstva vnitřního obchodu s tím, že změna stanov se provádět vůbec nebude. Národní správci měli tehdy takovou pravomoc, že mohli jednat jejím jménem.

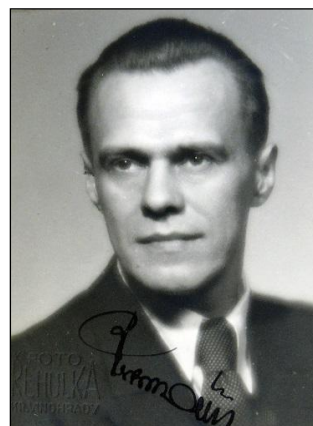
Vladimír Pazdírek (1879-...?)

JUDr. František Benda (1899-...?)

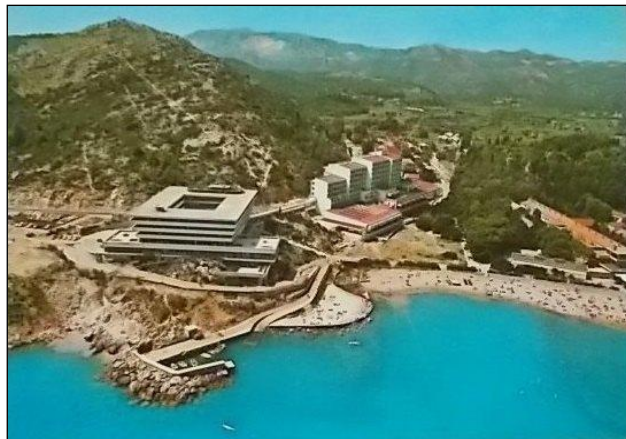
Ing. Petr Erml (1907-...?)

Václav Vrzáň (1904-...?)

Dobové pohlednice Kupari. V popředí původní hotel Strand, v pozadí hotel Pelegrin a Kupari. Hotely Goričina I. a II. jsou na druhé straně zátoky

Letecký pohled na současný stav. Z dálky působí hotel poměrně zachovale.

Stav interiéru však napoví o opaku. Vnitřek bývalého Grandu

I na tehdejší poměry to byl nezvyklý postup, který se soudu nelíbil, ale nakonec ho akceptoval. Inu taková byla doba, kdy bylo právo vykládáno odlišně než dnes.

V roce 1953 došlo k převedení národních správ v likvidaci pod Ústřední národní výbor hl. m. Prahy. Následně příslušný ONV v Praze 3 prostřednictvím své referentky rozhodl 30. prosince 1953 o odvolání Spořitelny a záložny z funkce národního správce a likvidátora a pověřila tím přímo Ing. Emanuela Šmída. Úředníci chtěli mít firmu zlikvidovanou, ale pro diplomatická jednání s Jugoslávií to nešlo. Proto byla likvidace převedena dál na Ústředního likvidátora peněžních ústavů a podniků ke sledování majetkových pohledávek.

Po změně situace a opětovném navázání vztahů s Jugoslávií byla konečně uzavřena 11. února 1956 mezistátní dohoda o vypořádání majetkových otázek. Likvidátor firmy dostal pokyn z vyšších míst předložit závěrečné vyúčtování. Protože pominuly důvody pro které byla národní správa zavedena, došlo ve středu 30. května 1956 k jejímu zrušení a odvolání Šmída jako národního správce. Firmě ještě stačil odbor finanční rady ONV v Praze 3 vyměřit zvláštní výdělkovou daň za roky 1949-1952 v částce 18.938,52 Kč. Ukončením národní správy však soud považoval likvidaci za ukončenou, ale stále tu byla otázka výše náhrady za znárodnění lázní v Kupari. Ještě v září 1956 se v písemnostech uvádí, že podnik měl značný majetek v Jugoslávii, který byl znárodněn a předpokládá se, že nyní po obnovení normálních vztahů s Jugoslávií dojde k mezistátní úpravě náhrady za tento majetek. Výmaz firmy z rejstříku by podle mínění úředníků mohl mít na tato jednání o náhradu nepříznivé důsledky, takže k tomu nedošlo. Zájmy podniku dále zastupoval ústřední likvidátor peněžních ústavů a podniků v Praze. Nadále zůstalo vše jen v rukou úředníků a o vypořádání s akcionáři se už nic neuvádí, jako by nikdy žádní neexistovali. Stát sice vlastnil třetinu akcií, ale zbytek měli drobní investoři.

Kupari dostali do užívání partyzáni jako rekreační středisko, které se stalo oblíbeným letoviskem prezidenta Josipa Broze Tita. Často sem jezdil a hostil zde i některé zahraniční delegace. Postupem času došlo ke zboření několika původních budov, ale lázně byly udržovány v chodu. Od poloviny 60. let se začalo s přestavbou. Na přelomu 60.-70. let byla celá zátoka předána jako rekreační středisko jugoslávské armády, která zde nechala postavit moderní komplex budov. Megalomansky dimenzované stavby pro tisíce hostů výrazně změnilly charakter celé zátoky a původního idylického místa k odpočinku. V roce 1975 došlo k úpravě hotelů Strand a Grandhotel a nově zůstalo jen jméno Grand. Nově postavená betonová monstra byla pojmenována Goričina I a Goričina II, hotel Kupari a Pelegrin. Po dokončení se

Schodiště na které se už propadla střeška

Dnešní stav vstupního průčelí původního Grandhotelu je žalostný

Zdejší bujná vegetace pomalu obrůstá troskami mořských lázní Kupari

celková kapacita komplexu Kupari dostala na 1.626 lůžek. Bylo upraveno i zázemí. Postaveny byly garáže, bazén s mořskou vodou a velká jídelna. Nechyběla pomocná zařízení, kuchyně, prádelny a další. Definitivně zmizely zdejší skleníky.

Rozpad Jugoslávie na jednotlivé státy vyvolal občanskou válku a celý komplex Kupari se ocitl, stejně jako Dubrovnik v zorném úhlu bojovníků. V říjnu 1991 byl terčem vojenských útoků jak z moře, tak z pevniny. Bojovalo se zejména o přístup k moři, ale až na malá území Chorvatské pobřeží uhájili. Hotely obsadila armáda Černé Hory a také armáda Srbská. Při obraně a za jejich pobytu se každý bral co chtěl, hotel byl vyrabován. Vítězní Chorvaté dokonali dílo zkázy. O hotel po jugoslávské armádě neměli zájem. Dodnes jsou tu na zdech namalované

nápisy „Kupujmo Hrvatsko, Hrvatsko Hrvatina“ tedy Kupujme Chorvatské, Chorvatsko Chorvatům. Fanatický nacionalismus je opravdu tragickou stránkou lidské povahy bez rozdílu kontinentu. Výsledkem je, že hotel od té doby chátrá. Chorvatská vláda se snažila hotel několikrát neúspěšně prodat domácím i zahraničním investorům. Už v roce 1997 vyhlásila prodej za cenu 103.291.212 DEM (to bylo asi 201 miliard Kč), ale zájemce se za přemrštěnou cenu nenašel. Náklady na rekonstrukci každým rokem rostou a je možné, že hotely budou nakonec srovnány se zemí. Projektů na přeměnu komplexu bylo od té doby několik a zatím poslední pokus objekty prodat se objevil na podzim 2013. Jak dopadne kdysi nejkrásnější letoviště, u jehož zrodu stáli dva Češi nikdo neví. Nejkrásnější pláž zatím zeje prázdnotou a občas se tu objeví jen několik odvážných turistů, které láká ideální přístup k stále křišťálově čistému moři. Třeba se ještě jednou stanou mořské lázně Kupari opět vyhlášenou destinací, kam budou jezdit i Češi. Jadran je totiž nezaměnitelný.

Rudolf Píša

Použitá literatura z knihovny MCP:

Ročenky Industrie Compass a Compass Financier Jahrbuch 1901-1944

MUDr. Váša Náprstek: Dubrovnik s okolím a české mořské lázně Kupari, 1923

Ivan Chorvát: Czechs and Slovaks as explorers of the Yugoslavian Adriatic coast

Archivní materiály:

SOA Praha, fond KSO Praha, firemní spisy B IX 75, C V 245

NA ČR, fond Policejního ředitelství Praha, osobní spisy a přihlášky

Fotografie osob:

NA ČR, fond Policejního ředitelství Praha II 1941-1951

Archiv MZV ČR: František Osvald, Gustav Heřman

Vojenský historický ústav Praha: major Antonín Pastyřik

Zvláště děkuji za pomoc na tomto čísle patří Jitce Prajzlerové (NA ČR), Mgr. Štěpánu Gilarovi (AMZV), Mgr. Tomáši Jaklovi (VHÚ) a všem ostatním, kteří byli nápomocni při přípravě a dohledání archivních i fotografických materiálů. Poděkování patří též zástupcům rodin za laskavé poskytnutí fotografií a informací.

Veškeré exponáty pocházejí ze sbírek Muzea cenných papírů. Použity kusy:

A0125, A0126, A0127, A0864, AP0316, E2101, E4043, I216, K212, T8397, R099, R103, R375, R550, R567, R568, R577, R578, R580, R581, R584, R586, R589, R590, R591, R593, R595, R597, R599, R600 a další doposud nezpracované kusy

Ostatní fotografie a dobové materiály:

Cihelna, personál hotelu a některé záběry Kupari: www.zupa-dubrovacka.hr

Kupari: Mořské lázně staroslavného Dubrovniku, propagační materiál firmy

Fotografii arch. Aloise Zimy laskavě poskytla Ing. Dana Vorlíčková

Fotografii MUDr. Václava Náprstka laskavě poskytl MUDr. Tomáš Roith

Ostatní fotografie: Otevřená encyklopedie Wikipedie a osobní archiv autora

Použité materiály z katalogu Hotely a lázně připravované autorem

SBĚRATEL

Letošní veletrh Sběratel se pořádá souběžně s dalšími veletrhy a to Minerály a drahé kameny a oblíbeným veletrhem Investor. Akce se účastní přes 230 vystavovatelů z 35 zemí a díky tomu je celá akce největší svého druhu v Evropě.

Jako každý rok i letos se očekává hojná účast návštěvníků, kterých loni dorazilo přes 12.000.

Veletrh Sběratel je určen široké veřejnosti, nejen té sběratelské. Najdete zde obor filatelie, numismatiky, skripofilie, notafie, cartofilie a dalších. Svě zastoupení zde mají telefonní karty, kalendářiky, svaté obrázky, figurky z Kinder vajíček, čokoládové obaly, pivní etikety a tácky, přirozeně pohlednice, ale celá řada dalších předmětů na které si jen vzpomenete. Na našem stánku jsme dispoziční odbornou radou v našem oboru, každému kdo se zastaví, stejně tak jako v dalších oborech Český numismatický svaz, Svaz českých filatelistů nebo Klub sběratelů kuriozit a jiní.

Jako každý rok i letos mají ženy vstup zdarma a navíc mohou v sousední hale navštívit od veletrh kosmetiky a životního stylu World od Beauty & Spa. Letošní ročník obou souběžných veletrhů si pouze prohodí výstavní haly, ale jinak jsou stále na Výstavišti v Praze Letňanech. Termín letošního ročníku veletrhu Sběratel je 4.-6. září 2014, tak se na Vás budeme těšit.

NADAČNÍ KONTO

369 000 369 / 2010

Fio banka, a.s.